

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในงานวิจัยเรื่องแนวทางการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร ตำราวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำเสนอเนื้อหาตามลำดับดังนี้ (1) การบริหารงานวิชาการ (2) โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ (3) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยรายละเอียดต่างๆ จะขอเสนอดังต่อไปนี้

การบริหารงานวิชาการ

การบริหารงานวิชาการเป็นงานหลักของโรงเรียน มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ มาตรฐานคุณภาพการศึกษาจะปรากฏเด่นชัดเมื่อการบริหารงานวิชาการประสบผลสำเร็จ ดังนั้นการปฏิบัติงานวิชาการจึงนับว่ามีความสำคัญสูงสุด ต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการบริหารงานโรงเรียน แต่การบริหารงานวิชาการโรงเรียนจะมีคุณภาพดีมากขึ้นเพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายประการ ที่สำคัญที่สุดได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ซึ่งจะต้องให้ความสำคัญแก่งานวิชาการ ต้องเข้าใจขอบเขตการดำเนินงานและภาระหน้าที่ของการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนได้เป็นอย่างดี (อุทัย บุญประเสริฐ, 2540:4) ตลอดจนต้องมีความรู้ ความสามารถที่จะปฏิบัติงานวิชาการให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ความหมายของการบริหารงานวิชาการ

กิติมา ปรีดีดีลก (2532 : 47) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษา หรือ โรงเรียนเกี่ยวกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพมากที่สุด กิจกรรมที่เกี่ยวข้องในด้านการเรียนการสอน ตลอดจนพัฒนาปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2543 : 2) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหารงาน

วิชาการ หมายถึง การบริหารสถานศึกษาโดยมีการจัดกิจกรรมทุกอย่างที่เกี่ยวกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพให้เกิดประโยชน์กับผู้เรียน

ส่วนซุมศักดิ์ อินทร์รักษ์ (2545 : 9) การบริหารงานวิชาการ หมายถึง กระบวนการจัดกิจกรรมในงานวิชาการเพื่อเป็นภารกิจหลักให้เกิดการปรับปรุง พัฒนาและเป็นประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียนหรือผู้รับบริการ

สรุปได้ว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง กระบวนการบริหารกิจกรรมทุกชนิดที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่ต้องการ

ความสำคัญของงานวิชาการในโรงเรียน

กิติมา ปริดีติติก (2532 : 48) ได้เน้นถึงความสำคัญของงานวิชาการว่า เป็นงานหลักของโรงเรียน ไม่ว่าจะ เป็นโรงเรียนประเภทใด มาตรฐานหรือคุณภาพ มักจะได้รับการพิจารณาจากผลงานวิชาการเป็นสำคัญ

ส่วนปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2543 : 1) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการจัดเป็นงานสำคัญสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา เนื่องจากการบริหารงานวิชาการเกี่ยวกับกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษา โดยเฉพาะเกี่ยวกับการปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอน ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายหลักของสถานศึกษา และเป็นเครื่องชี้วัดความสำเร็จ และความสามารถของผู้บริหาร ดังนั้น หากมองในด้านกระบวนการดำเนินการแล้ว จะเป็นกระบวนการบริหารกิจกรรมทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดียิ่งขึ้นตั้งแต่การกำหนดนโยบาย การวางแผน การปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอน ตลอดจนการประเมินผลการสอน เพื่อให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร และจุดมุ่งหมายของการศึกษาเพื่อเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน

สำหรับอำภา บุญช่วย (2537 : 2) ได้กล่าวถึงความสำคัญของงานวิชาการไว้ว่า งานวิชาการถือเป็นหัวใจสำคัญหรือเรียกได้ว่าเป็นงานหลักของสถานศึกษาหรือโรงเรียน ส่วนงานด้านบุคลากร ธุรการ กิจการนักเรียน และงานอื่นๆ เป็นงานที่มาสสนับสนุนงานวิชาการให้มีคุณภาพ ดังนั้นงานวิชาการ จึงมีใช้เพียงให้นักเรียนอ่านออกเขียนได้ ทำเลขเก่งเท่านั้น แต่ยังคงรวมถึงการดำเนินชีวิตในสังคมร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข งานวิชาการยังเน้นถึงการออกไปประกอบอาชีพได้ และเป็นงานที่รับผิดชอบต่อคุณภาพของพลเมืองที่จะออกไปพัฒนาประเทศในอนาคตด้วย

สรุปได้ว่า การบริหารงานวิชาการเป็นการดำเนินการทุกอย่างทางวิชาการทำให้การจัดการเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ตรงตามจุดมุ่งหมายของการศึกษาและเป็นเครื่องชี้วัดความสำเร็จของการพัฒนาคุณภาพของเยาวชน ให้มีความรู้ ความสามารถ ดังนั้นภารกิจที่สำคัญที่สุดของผู้บริหารโรงเรียนคือการบริหารงานวิชาการ ผู้บริหารจะต้องสนใจและ

ตระหนักถึงหน้าที่ความรับผิดชอบ รู้จักปรับปรุงตนเองให้รู้และเข้าใจงานวิชาการ สามารถเป็นผู้นำของครูด้านการปฏิบัติงานวิชาการได้ ซึ่งการที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ได้นั้น ผู้บริหารเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่สุด มีหน้าที่รับผิดชอบในการเป็นผู้นำ คอยกระตุ้นส่งเสริมและประสานงานให้บุคลากรในโรงเรียนร่วมมือกันปฏิบัติงานให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

ขอบข่ายของงานวิชาการในโรงเรียน

งานวิชาการเป็นหัวใจสำคัญของสถาบันการศึกษาทุกระดับ ในการกำหนดขอบข่ายของงานวิชาการนั้น ได้มีผู้กำหนดขอบข่ายของงานวิชาการไว้หลายแนวคิด ดังนี้

อุทัย บุญประเสริฐ (2540 : 36) ได้กำหนดขอบเขตของงานวิชาการในโรงเรียนไว้ 6 เรื่องดังนี้

- 1) เรื่องความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร และการนำหลักสูตรไปใช้ในโรงเรียน
- 2) เรื่องการสอนและการเรียนการสอน ให้สอดคล้องกับหลักการและจุดมุ่งหมายของหลักสูตรกับเรื่องการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน
- 3) เรื่องกิจกรรมนักเรียนและการบริหารกิจกรรมนักเรียน ให้ตอบสนองของหลักสูตรและเสริมสร้างหลักสูตรให้เป็นผลสมบูรณ์ ตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร
- 4) เรื่องสื่อการเรียนการสอนและกิจการห้องสมุดเพื่อส่งเสริมการเรียนการสอนตามหลักสูตรโดยตรง เพื่อเสริมพัฒนาการของนักเรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร กับเรื่องห้องสมุดและการเสริมความทันสมัยทางวิชาการแก่ครูโดยตรง
- 5) เรื่องการวัดผลและการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนตามจุดประสงค์ของการเรียนรู้ ตามจุดมุ่งหมายและหลักการของหลักสูตร กับการประเมินมาตรฐานคุณภาพทางวิชาการของโรงเรียน
- 6) เรื่องการนิเทศการศึกษา และเรื่องการพัฒนาวิชาชีพสำหรับบุคลากรครูและบุคลากรทางวิชาการของโรงเรียน

ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์ (2545 : 5-6) ได้กำหนดขอบข่ายหลักของงานวิชาการเอาไว้ดังนี้

- 1) งานหลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร
- 2) งานบริหารหลักสูตร
- 3) งานสื่อและนวัตกรรม
- 4) งานวัดและประเมินผล
- 5) งานนิเทศภายใน

6) งานส่งเสริมวิชาการ

ขณะที่ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2543 : 3-4) ได้กำหนดขอบข่ายของงานวิชาการไว้ดังนี้

- 1) การวางแผนเกี่ยวกับงานวิชาการ
 - 1.1) แผนการปฏิบัติงานวิชาการ
 - 1.2) โครงการสอน
 - 1.3) บันทึกการสอน
- 2) การจัดดำเนินงานเกี่ยวกับการสอน
 - 2.1) การจัดตารางสอน
 - 2.2) การจัดชั้นเรียน
 - 2.3) การจัดครูเข้าสอน
 - 2.4) การจัดแบบเรียน
 - 2.5) การฝึกฝน
- 3) การจัดการเกี่ยวกับการเรียนการสอน
 - 3.1) การจัดสื่อเกี่ยวกับการเรียนการสอน
 - 3.2) การจัดห้องสมุด
 - 3.3) การนิเทศการสอน
- 4) การวัดและการประเมินผล

กรมวิชาการ (2534 : 9) ได้กำหนดขอบข่ายการบริหารงานวิชาการตามเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนมัธยมศึกษาไว้ดังนี้

- 1) การวางแผนงานวิชาการ เกี่ยวกับการดำเนินงานด้านต่างๆ ในการรวบรวมจัดทำระเบียบ แนวปฏิบัติในงานวิชาการ รวมทั้งการจัดทำแผนงานวิชาการ
- 2) การบริหารงานวิชาการ เกี่ยวกับการจัดองค์กร การกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบ การจัดแผนการเรียน การจัดทำตารางสอน รวมทั้งการจัดครูเข้าสอน
- 3) การพัฒนาและส่งเสริมงานวิชาการ เกี่ยวกับการดำเนินงานด้านต่างๆ ในการพัฒนาและส่งเสริมการเรียนการสอนแบบต่างๆ การจัดสอนซ่อมเสริม การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมนักเรียนตามหลักสูตร รวมทั้งการพัฒนาอาจารย์ทางด้านวิชาการ
- 4) การจัดการเรียนการสอน เกี่ยวกับการจัดทำแผนการสอนรายวิชา การจัดหา จัด

ทำการใช้และการบำรุงรักษา รวมทั้งการผลิตสื่อเพื่อการเรียนการสอน

5) การวัดผลและการประเมินผลการเรียน เกี่ยวข้องกับงานทะเบียน การจัดทำผลการเรียน การแจ้งผลการเรียนไปยังผู้ปกครองหรือผู้เรียน การสร้างและปรับปรุงเครื่องมือวัดผล การเรียน การจัดให้มีเอกสารและแบบฟอร์มการวัดผลและการประเมินผล การทดสอบมาตรฐานวิชาการด้วยตนเอง

6) การประเมินผลงานวิชาการ เกี่ยวกับการติดตามประเมินผล การนำเอาปัญหามาวิเคราะห์และปรับปรุงพัฒนางานวิชาการให้มีคุณภาพมากขึ้น

สำนักงานปฏิรูปการศึกษา (2545) ได้เสนอแนะขอขยายของการบริหารงานวิชาการให้แก่เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษาเอาไว้ 8 ด้าน ดังนี้

- 1) งานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและการนำหลักสูตรไปใช้
- 2) งานพัฒนากระบวนการเรียนรู้
- 3) งานวัดผล ประเมินผล และการเทียบโอนผลการเรียน
- 4) งานประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา
- 5) งานพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
- 6) งานพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้
- 7) งานวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
- 8) งานส่งเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็งทางวิชาการ

จากแนวคิดของนักการศึกษาข้างต้นพอจะสรุปได้ว่าขอขยายหลักของการบริหารงานวิชาการคือ งานที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การวัดผลและการประเมินผล ตลอดจนงานด้านต่างๆที่สนับสนุนการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ อาทิ งานสื่อหรือวัสดุ ประกอบการเรียนการสอน การจัดห้องสมุด การนิเทศการสอน เป็นต้น

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอขยายการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เอาไว้ 8 ด้านตามที่สำนักงานปฏิรูปการศึกษาได้เสนอแนะเอาไว้ข้างต้น ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการบริหารโรงเรียนนิติบุคคลและสอดคล้องกับแนวทางการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่มุ่งเน้นให้การจัดการศึกษามีมาตรฐาน มีการประเมินคุณภาพโรงเรียน ตลอดจนการใช้การวิจัยในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา สำหรับรายละเอียดของงานทั้ง 8 ด้านขอเสนอตามลำดับดังนี้

1. งานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและการนำหลักสูตรไปใช้

1.1 ความหมายของหลักสูตร

หลักสูตรมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาเพราะเป็นแนวทาง การให้ความรู้ การถ่ายทอดวัฒนธรรม การปลูกฝังเจตคติค่านิยมแก่ผู้เรียน ความสำเร็จของการศึกษาจึงขึ้นอยู่กับหลักสูตรเป็นสำคัญ เพื่อความเข้าใจถึงความหมายของหลักสูตรดียิ่งขึ้น จึงมีนักวิชาการทางการศึกษาได้ให้ความหมายของหลักสูตรดังนี้

บอบบิท (Bobbit, 1974 : 4) ได้ให้ความหมายของหลักสูตร ไว้ว่า หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ที่ครูให้แก่ผู้เรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการดำรงชีวิตเป็นผู้ใหญ่ที่สมบูรณ์ในอนาคต ส่วนแฮสส์ (Hass, 1993 : 3) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรว่า หลักสูตร หมายถึงประสบการณ์ทั้งหมดที่ผู้เรียนได้รับในโปรแกรมทางการศึกษา เพื่อบรรลุเป้าประสงค์กว้างๆและวัตถุประสงค์เฉพาะ

ขณะที่อาม บัวศรี (2534 : 60) ได้กล่าวว่า หลักสูตร คือ แผนซึ่งได้ออกแบบจัดทำขึ้น เพื่อแสดงถึงจุดมุ่งหมายของเนื้อหาสาระ กิจกรรมและมวลประสบการณ์ในแต่ละโปรแกรมการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาการในด้านต่างๆตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ สำหรับ ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2543 : 24-25) กล่าวว่าหลักสูตรมีความหมาย 3 ประการคือ

- 1) หลักสูตรเป็นศาสตร์ที่มีทฤษฎี หลักการและการนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนตามที่มุ่งหวังไว้
- 2) หลักสูตรเป็นระบบในการจัดการศึกษาโดยมีปัจจัยนำเข้า (Input) เช่น ครู นักเรียน วัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่ กระบวนการ (Process) ได้แก่ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ผลผลิต (Output) คือผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความสำเร็จทางการศึกษาเป็นต้น
- 3) หลักสูตรเป็นการจัดการเรียนการสอน ที่มุ่งจะอบรมฝึกฝนผู้เรียนให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ต้องการ

จากที่กล่าวมาข้างต้น พอจะสรุปความหมายของหลักสูตรได้ว่า หลักสูตรหมายถึงถึงมวลประสบการณ์ทั้งหมดที่ผู้จัดการศึกษาได้จัดให้กับผู้เข้ารับการศึกษา เพื่อให้ผู้เข้ารับการศึกษามีพัฒนาการในด้านต่างๆตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

1.2 การนำหลักสูตรไปใช้

การนำหลักสูตรไปใช้เป็นหน้าที่ที่สำคัญอย่างหนึ่งของผู้บริหารสถานศึกษา และ เพื่อให้การนำหลักสูตรไปใช้ให้เกิดผลตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ผู้บริหารและครูผู้สอนต้องศึกษาหลักสูตรให้เข้าใจอย่างชัดเจน จัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ สื่อการสอนต่างๆ ให้พร้อม จัดการนิเทศภายในอย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งให้กำลังใจเป็นการเสริมแรงแก่ครูผู้สอน การนำหลักสูตรไป

ใช้ของแต่ละสถาบันย่อมแตกต่างกันไปตามสภาพของบุคลากรงบประมาณ การบริหารและการจัดการ และความพร้อมของสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ

ในส่วนของการนำหลักสูตรไปใช้ อัมภา บุญช่วย (2537 : 20) ได้ให้ทัศนะว่า การนำหลักสูตรไปใช้หมายถึง กระบวนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์เรียนรู้ ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร หลักสูตรจะไม่มีจุดหมายใด ๆ หากผู้มีหน้าที่จัดการศึกษาปล่อยให้ให้เป็นเพียงข้อความอยู่ในคู่มือหลักสูตร กิจกรรมการเรียนการสอนจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีการนำหลักสูตรไปใช้ และหลักสูตรนั้นไม่ใช่หลักสูตรสำเร็จที่จะนำไปใช้ได้ทันที ผู้ใช้ต้องดำเนินการตามขั้นตอนและวิธีการ ซึ่งอัมภา บุญช่วย (2537 : 28-29) ได้เสนอไว้ดังนี้

1) การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน หมายถึง การตีความหมายและการกำหนดรายละเอียดของหลักสูตร สิ่งที่ผู้นำไปใช้จะต้องตีความหมายก็คือ ความมุ่งหมายของหลักสูตร เพราะหลักสูตรแม่บทกล่าวไว้อย่างกลาง ๆ ผู้นำไปใช้จะต้องกำหนดรายละเอียดเอาเอง จะต้องพิจารณาว่ามีจุดมุ่งหมายอย่างไร จะสอนใคร ระดับไหน อย่างไร และต้องการกำหนดรายละเอียดของหลักสูตรว่าจะให้ผู้นำไปใช้กำหนดรายละเอียดให้ผู้เรียน ได้เรียนเกี่ยวกับเรื่องอะไร โดยมีคณะกรรมการจัดทำประมวลการสอน โครงการสอนหรือแผนการสอน กำหนดการสอนและบันทึกการสอนประจำวัน ซึ่งออกมาในรูปเอกสารหลักสูตร

2) การจัดปัจจัยและสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ในโรงเรียน เพราะการนำหลักสูตรไปปฏิบัติเกิดขึ้นที่โรงเรียน ผู้บริหารจำเป็นต้องสำรวจดูปัจจัย และสภาพต่าง ๆ ของโรงเรียนว่าเหมาะสมกับการนำหลักสูตรไปใช้หรือไม่ ปัจจัยเหล่านั้นได้แก่ จำนวนนักเรียน ห้องสมุด ขนาดห้องเรียน วัสดุ อุปกรณ์สื่อสารการสอนต่าง ๆ แผนการสอน กำหนดการสอน แบบเรียนหนังสือ อ่านประกอบตลอดจนการจัดครูเข้าสอน

3) การสอนของครูเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุดในการนำหลักสูตรไปใช้ถึงแม้จะมีสิ่งต่าง ๆ พร้อมมูล หลักสูตรก็ยังไม่บรรลุผลสัมฤทธิ์ได้หากครูไม่ได้ลงมือสอน ครูเป็นตัวจักรสำคัญที่สุดในการนำหลักสูตรไปใช้ การเอาใจใส่การสอน การสอนให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร การเลือกวิธีการสอนที่เหมาะสม ฯลฯ เป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อความสัมฤทธิ์หรือความล้มเหลวของหลักสูตร

ส่วนวิชัย ดิสสระ (2535 : 99) กล่าวว่า ในการนำหลักสูตรไปใช้นั้น แม้ว่าหลักสูตรดีแค่ไหนเพียงใด ถ้าการนำหลักสูตรไปใช้อย่างไม่ถูกต้องแล้ว หลักสูตรนั้นก็ไม่มีประโยชน์อะไร บุคคลที่มีหน้าที่ในการนำหลักสูตรไปใช้ ได้แก่ ครู ผู้บริหาร ซึ่งในการนำหลักสูตรไปใช้ในโรงเรียนนั้น จะดำเนินงานในรูปคณะกรรมการต่าง ๆ ของโรงเรียนจะทำหน้าที่ดังนี้

- 1) กำหนดจุดมุ่งหมายของโรงเรียน (นอกเหนือจากจุดมุ่งหมายของหลักสูตรโดยตรง)
- 2) จัดทำแผนหลักสูตรของโรงเรียน โดยมีหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการเป็นแม่บท
- 3) ร่วมกันกำหนด จัดหา และเตรียมสื่อ และวัสดุทัศนูปกรณ์ที่ใช้ในแผนการใช้หลักสูตร
- 4) กำหนดแนวปฏิบัติการเรียนการสอนตลอดแผน
- 5) ร่วมกันกำหนด จัดหาหรือส่งเสริมการให้ได้มาซึ่งสื่อการเรียนการสอนอย่างละเอียดแต่ละวิชา การสอนแต่ละชั่วโมง
- 6) จัดหาแหล่งเสริมความรู้ประสบการณ์การเรียนการสอน เช่นห้องสมุด ศูนย์กลางการเรียนรู้ หนังสือ วารสาร วัสดุทัศนูปกรณ์ เป็นต้น
- 7) การจัดทำโครงการปรับปรุงคุณภาพครูประจำการ

นอกจากนี้หลักสูตรได้กำหนดแนวทางให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง นำไปปฏิบัติเพื่อให้ผู้เรียนได้ประโยชน์มากที่สุด หลักสูตรจะเป็นไปตามความต้องการของสังคมมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพของการนำหลักสูตรไปใช้นั่นเอง ซึ่ง กระทรวงศึกษาธิการ (2535 : 59) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการนำหลักสูตรไปใช้ว่าหลักสูตรเป็นหัวใจของการจัดการศึกษาที่เป็นเครื่องชี้บ่งบอกว่าเยาวชนไทยอนาคตของชาติควรจะเป็นพลเมืองที่มีลักษณะอย่างไรที่สังคมไทยต้องการ และสามารถดำเนินชีวิตของตนได้อย่างมีความสุข อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าหลักสูตรจะสร้างขึ้นอย่างดีเลิศและเหมาะสมเพียงใดก็ตามแต่ถ้าไม่มีระบบการส่งเสริมและการสนับสนุนการนำหลักสูตรไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพก็ยากที่จะให้หลักสูตรบรรลุเป้าหมาย ดังนั้นหลักสูตรจะเป็นไปตามเจตนารมณ์ที่คาดหวังไว้มากน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับการใช้หลักสูตรหรือการนำเอากระบวนการทั้งหมดของหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งถือเป็นกระบวนการที่สำคัญอย่างยิ่ง จึงกล่าวได้ว่าหลักสูตรนั้น ถึงแม้จะสร้างขึ้นมาให้ดีสักเพียงใด ถ้ากระบวนการนำหลักสูตรไปใช้ ไม่เป็นไปอย่างมีระบบ ไม่ได้รับการช่วยเหลือแนะนำให้การสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแล้ว การจัดการศึกษาตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่ได้ตั้งไว้ก็ไม่บรรลุผลสำเร็จ

1.3 บทบาทของผู้บริหารกับการนำหลักสูตรไปใช้

ผู้บริหารโรงเรียน เป็นบุคคลที่สำคัญในการบริหารโรงเรียนให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ การที่จะให้ได้ผลดังกล่าวนี้ จำเป็นต้องมีแนวปฏิบัติในการนำหลักสูตรไปใช้ ซึ่งนักการศึกษา ได้เสนอแนะบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารกับการนำหลักสูตรไปใช้ดังนี้

อภิปา บุญช่วย (2537 : 32 - 33) ได้อธิบายถึงแนวปฏิบัติของผู้บริหารโรงเรียนในการนำหลักสูตรไปใช้ สรุปได้ดังนี้

- 1) จัดให้มีปรัชญาและเป้าหมายการจัดการศึกษาของโรงเรียน
- 2) จะต้องมีการกำหนดนโยบายทางด้านวิชาการของโรงเรียนไว้ชัดเจนและแจ้งให้ครูทุกคนทราบทั่วกัน
- 3) ต้องทำความเข้าใจองค์ประกอบและโครงการศึกษาที่มีภายในโรงเรียนทั้งหมด และสื่อสารให้ครูทุกคนเข้าใจ
- 4) เข้าใจหลักสูตรและองค์ประกอบของหลักสูตรและมีการฝึกอบรมให้มีความรู้ด้านนี้ให้ได้ทุกคน
- 5) จัดให้มีและทำเอกสารหลักสูตรที่ครูจะต้องใช้ในโรงเรียน เช่น หลักสูตร โครงการสอน แผนการสอน หนังสือเรียน คู่มือหนังสือเรียน หนังสืออ่านประกอบ
- 6) การคัดเลือกและใช้ครูให้ถูกต้องตามความถนัด ความสามารถ และวิชาการที่ศึกษามาและให้เหมาะสมกับระดับชั้นเรียน
- 7) จัดให้มีและอำนวยความสะดวกในด้านอาคารสถานที่ และสื่อการสอน เช่น ห้องสมุด ห้องปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์ สนามฝึกพลานามัยและกีฬา วัสดุอุปกรณ์และการใช้วัสดุในห้องถึ้นในการผลิตอุปกรณ์ในการสอน ฯลฯ
- 8) ดำเนินการเกี่ยวกับการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน โดยการพัฒนาครูทางด้านการสอนเช่น ให้ครูสังเกตการสอน เยี่ยมเยียนดูการสอน เข้ารับการอบรม ประชุมทางวิชาการ ศึกษาต่อ อ่านวารสาร เขียนบทความร่วมกับกลุ่มโรงเรียน ดำเนินงานด้านวิชาการและขอความช่วยเหลือจากศึกษานิเทศ
- 9) ก่อนเปิดเรียน 2 สัปดาห์ ควรมีการประชุมครู ชี้แจงหลักสูตร แผนการจัดประชุมปฏิบัติการเกี่ยวกับการเรียนการสอน และปัญหาการสอน จัดทำวัสดุอุปกรณ์ และอาจมีการสอนแลกเปลี่ยนความรู้กัน
- 10) การจัดตารางสอนมีความสำคัญมากประการหนึ่ง หลักสูตรได้กำหนดคาบเวลาไว้แล้ว การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรให้กับนักเรียนเป็นสิ่งจำเป็น มีความสำคัญมากสำหรับวัยเด็ก และเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนานิสัย
- 11) จัดโครงการสอนซ่อมสำหรับเด็กที่เรียนอ่อน และการสอนเสริมเด็กที่เรียนเร็วให้รู้จักการประเมินผลหลักสูตร โดยการประเมินจาก
 - 11.1) ผลการศึกษาของนักเรียนที่ครูวัดผลได้เป็นประจำ

11.2) การใช้แผนการสอนของครู

11.3) ความเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน

11.4) องค์ประกอบอื่น ๆ ที่มีผลต่อการใช้หลักสูตร เช่น อาคารสถานที่ ครู เครื่องอำนวยความสะดวก สิ่งแวดล้อม ฯลฯ

หลักสูตรเป็นเครื่องมือสำคัญที่สุดในการจัดการศึกษา ซึ่งผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องต้องปฏิบัติหน้าที่ของตนตามที่กำหนดไว้ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องศึกษา ทำความเข้าใจหลักสูตรเพื่อจะได้ปฏิบัติหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์ ซึ่งจะส่งผลให้การเรียนการสอนบรรลุตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สมเด็จพระสังฆราช (2539 : 608) ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับงานหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ให้บรรลุเป้าหมายนั้น ผู้เกี่ยวข้องกับการศึกษาทุกระดับจะต้องให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ โรงเรียนเป็นหน่วยปฏิบัติที่สำคัญที่สุด ผู้บริหารจะต้องศึกษาหลักสูตรเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร สามารถชี้แนะแนวทางในการปรับหลักสูตร การพัฒนาการเรียนการสอน การนิเทศการศึกษา การบริหารหลักสูตร การประเมินผล เพื่อยกมาตรฐานวิชาการของโรงเรียนตลอดจนการประชาสัมพันธ์หลักสูตรให้ผู้เกี่ยวข้องเกิดความรู้ความเข้าใจในแนวปฏิบัติในโรงเรียนจะต้องจัดให้สอดคล้องสภาพความต้องการของหลักสูตร เพื่อช่วยให้หลักสูตรบรรลุจุดมุ่งหมายนั้น จำเป็นต้องนึกถึงสิ่งต่อไปนี้ ประการแรกคือ การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้เอื้ออำนวยต่อการใช้หลักสูตร ประการที่สอง เป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ประการที่สาม การจัดทำแผนการและตารางสอน ประการที่สี่ การจัดชั้นเรียน ประการต่อมา การนิเทศติดตามและการประเมินผล การใช้หลักสูตรของโรงเรียน ประการถัดไปเป็นการส่งเสริมงานด้านวิชาการและประการสุดท้าย การจัดแนวปฏิบัติในห้องเรียน

นอกจากนี้ อุทัย บุญประเสริฐ (2540 : 38-40) ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้บริหารเกี่ยวกับหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ดังต่อไปนี้

1) ต้องศึกษาทำความเข้าใจหลักสูตรที่โรงเรียนใช้อยู่ให้ทราบเกี่ยวกับสาระสำคัญของหลักสูตรให้แน่ชัด ในเรื่องหลักการ จุดมุ่งหมาย โครงสร้าง แนวดำเนินการ มวลประสบการณ์ เวลาเรียน การเรียนการสอน การวัดและประเมินผล รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างเอกสารหลักสูตรชนิดต่าง ๆ เพื่อให้คำแนะนำช่วยเหลือแก่ครู เพื่อให้คำแนะนำช่วยเหลือแก่ครูให้ได้ใช้และปฏิบัติตามหลักสูตรได้ถูกต้องและเหมาะสม

2) ต้องเป็นผู้นำในการนำหลักสูตรไปใช้ จัดประชุมเพื่อวางแผนการนำหลักสูตรไปใช้

ดูแลการดำเนินการ ประสานงานการดำเนินการใช้หลักสูตร ประชุมผู้เกี่ยวข้องและครูผู้สอนเพื่อชี้แจงแนะนำ ทบทวนหลักสูตร ก่อนเปิดภาคเรียนหรือก่อนลงมือสอน ติดตามผลการปฏิบัติและจัดกิจกรรมส่งเสริมการใช้หลักสูตร

3) จัดหาหลักสูตร เอกสารหลักสูตร เอกสารประกอบหลักสูตร แนวการสอน คู่มือครู แผนการสอนให้เพียงพอและครบถ้วนทุกระดับชั้นเรียนให้พร้อมและพอเพียงที่ครูจะใช้ แผนการสอนคู่มือครู หนังสือเรียน หนังสืออ่านเพิ่มเติม คู่มือประเมินผลและวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็น

4) เตรียมครูให้พร้อมที่จะใช้หลักสูตรที่โรงเรียนใช้อยู่อบรมครูให้มีความรู้ความเข้าใจหลักสูตร และวิธีการใช้หลักสูตรให้สัมฤทธิ์ผล ตามที่หลักสูตรกำหนด ช่วยให้ครูพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงแนวปฏิบัติที่เคยปฏิบัติอยู่เดิมสู่แนวหลักสูตรที่โรงเรียนใช้อยู่ ณ ขณะนั้น

5) ประชาสัมพันธ์หลักสูตรให้ผู้ปกครองทราบและเข้าใจ เพื่อจะได้มีส่วนช่วยส่งเสริมให้การใช้หลักสูตรเกิดผลในเด็กดียิ่งขึ้น

6) จัดครูเข้าสอนให้เหมาะสมกับความรู้ความสามารถและให้จัดทำแผนการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตร เพื่อให้การใช้หลักสูตรเป็นไปได้อย่างสะดวกและราบรื่น

7) สนับสนุน ส่งเสริม ให้มีกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่เหมาะสม เช่น การจัดตั้งชุมนุมหรือชมรมวิชาการต่าง ๆ ชมรมกีฬา ชมรมยุวกาชาด ชมรมส่งเสริมประเพณีท้องถิ่น เป็นต้น

8) จัดการด้านบริการ การใช้หลักสูตรแก่ครูในโรงเรียน โดยจัดให้มีฝ่ายบริหารหลักสูตร เช่น โสตทัศนศึกษา ห้องสมุด การแนะแนวสนับสนุนการใช้หลักสูตรหลัก จัดหาวัสดุและสิ่งอำนวยความสะดวกตลอดจนสถานที่ที่จะใช้ประกอบการเรียนการสอน เช่น ห้องวิชาการต่าง ๆ สนามกีฬา แปลงเกษตร ฯลฯ

9) นิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตรโดยการเยี่ยมและสังเกตการสอนเป็นครั้งคราว เพื่อจะได้ทราบปัญหา จะได้ให้คำแนะนำ ให้คำปรึกษาตามที่ครูต้องการ เพื่อส่งเสริมครูในการใช้หลักสูตรได้อย่างถูกต้องและจัดให้มีการนิเทศติดตามผลการใช้หลักสูตรภายในโรงเรียนอย่างเป็นระบบ

จากที่กล่าวมาข้างต้น พอจะสรุปได้ว่า งานบริหารหลักสูตรสถานศึกษาหรืองานนำหลักสูตรไปใช้นั้น ผู้บริหารเป็นบุคคลที่สำคัญที่สุดที่จะทำให้ให้นักเรียนมีคุณลักษณะตามความคาดหวังของหลักสูตร โดยผู้บริหารจะต้องศึกษาหลักสูตรให้ถ่องแท้ รวมทั้งจัดเตรียมเอกสารหลักสูตรให้พร้อมเสมอไว้สำหรับครู จัดให้มีการวางแผนนำหลักสูตรไปใช้ นิเทศ ติดตาม กำกับแก้ปัญหา รวมถึงการพัฒนาตนเองและครูผู้สอนให้มีความรู้เรื่องหลักสูตรให้ทันสมัยอยู่เสมอ

2. งานพัฒนากระบวนการเรียนรู้

2.1 ความหมายของกระบวนการเรียนรู้

การเรียนรู้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการปรับตัวให้เข้ากับสังคมและสามารถดำเนินชีวิตและพัฒนาสังคมให้ดีขึ้น การเรียนรู้ไม่เพียงแต่เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นในโรงเรียนเท่านั้น แต่ยังสามารถเกิดได้ในสภาพแวดล้อมทั่วไป การเรียนรู้ของผู้เรียนจะเริ่มจากสภาพแวดล้อมทางบ้าน และขยายกว้างขึ้นไปเรื่อย ๆ เมื่อได้เข้าสู่โรงเรียน ซึ่งเป็นแหล่งความรู้ที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นแหล่งเรียนรู้ที่เป็นระบบและมีแบบแผน นักวิชาการหลาย ๆ ท่านได้อธิบายความหมายของกระบวนการเรียนรู้ในเอาไว้ดังต่อไปนี้

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2543 : 71) กล่าวว่า การเรียนรู้เป็นการที่ทำให้พฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม อันเป็นผลจากการฝึกและประสบการณ์

ธีรพงศ์ แก่นอินทร์ (2539 : 3) อธิบายว่า การเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการของความพยายามที่จะช่วยเหลือ สร้าง และชักจูง ผู้เรียนไปสู่เป้าหมายบางประการ

ขณะที่สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ (2545 : 15) กล่าวว่า กระบวนการเรียนรู้ หมายถึง การที่โรงเรียนจัดมวลประสบการณ์ให้กับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้รับความรู้และประสบการณ์ต่าง ๆ ตามความคาดหวัง

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น อาจสรุปได้ว่า กระบวนการเรียนรู้หมายถึง กระบวนการจัดประสบการณ์และกิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม และสามารถบรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

2.2 หลักการพัฒนากระบวนการเรียนรู้

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 22 กำหนดแนวทางในการจัดการศึกษาไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ฉะนั้น ครู ผู้สอน และผู้จัดการศึกษาจะต้องเปลี่ยนแปลงบทบาทจากการเป็นผู้ชี้แนะ ผู้ถ่ายทอดความรู้ ไปเป็นผู้ช่วยเหลือ ส่งเสริม และสนับสนุนผู้เรียน ในการส่งเสริมความรู้จากสื่อและแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ และให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่ผู้เรียน เพื่อนำข้อมูลเหล่านั้นไปใช้สร้างสรรค์ความรู้ของตน

กระทรวงศึกษาธิการ (2544 : 21-22) ได้เสนอแนวทางในการจัดกระบวนการเรียนรู้ เอาไว้ว่า การเรียนรู้ในสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ควรมีกระบวนการและวิธีการที่หลากหลาย ผู้สอนต้องคำนึงถึงพัฒนาการทางด้านร่างกาย และสติปัญญา วิธีการเรียนรู้ ความสนใจ และความสามารถของผู้เรียนเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง ดังนั้น การจัดการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น ควรใช้

รูปแบบ / วิธีการที่หลากหลาย เน้นการจัดการเรียนการสอนตามสภาพจริง การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ร่วมกัน การเรียนรู้จากธรรมชาติ การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และการเรียนรู้แบบ บูรณาการ การใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ การเรียนรู้คู่คุณธรรม ทั้งนี้ต้อง พยายามนำกระบวนการจัดการ กระบวนการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม กระบวนการคิด และกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ไปสอดแทรกในการเรียนการสอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ เนื้อหา และกระบวนการต่าง ๆ ข้ามกลุ่มสาระการเรียนรู้ ซึ่งการเรียนรู้ในลักษณะองค์รวม การบูรณาการ เป็นการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ร่วมกัน ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยนำกระบวนการเรียนรู้จาก กลุ่มสาระเดียวกันหรือต่างกลุ่มสาระการเรียนรู้มาบูรณาการในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งจัดได้ หลายลักษณะ เช่น

1) การบูรณาการแบบผู้สอนคนเดียว ผู้สอนสามารถจัดการเรียนรู้โดยเชื่อมโยง สาระการเรียนรู้ต่าง ๆ กับหัวข้อเรื่องที่สอดคล้องกับชีวิตจริงหรือสาระที่กำหนดขึ้นมา เช่น เรื่อง สิ่งแวดล้อมน้ำ เป็นต้น ผู้สอนสามารถเชื่อมโยงสาระและกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มสาระต่าง ๆ เช่น การอ่าน การเขียน การคิดคำนวณ การวิเคราะห์ต่าง ๆ ทำให้ผู้เรียนได้ใช้ทักษะและ กระบวนการเรียนรู้ไปแสวงหาความรู้ความจริงจากหัวข้อเรื่องที่กำหนด

2) การบูรณาการแบบคู่ขนาน มีผู้สอนตั้งแต่สองคนขึ้นไปร่วมกันจัดการเรียน การสอนโดยอาจยึดหัวข้อเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง แล้วบูรณาการเชื่อมโยงแบบคู่ขนาน เช่น ผู้สอนคนหนึ่งสอนวิทยาศาสตร์ เรื่องเงา ผู้สอนอีกคนอาจสอนคณิตศาสตร์ เรื่องการวัดระยะทาง โดยการวัดเงา คิดคำนวณในเรื่องเงาในช่วงเวลาต่าง ๆ จัดทำกราฟของเงาในระยะต่าง ๆ หรืออีก คนหนึ่งอาจให้ผู้เรียนรู้เรื่องศิลปะเรื่องเทคนิคการวาดรูปที่มีเงา

3) การบูรณาการแบบสหวิทยาการ การบูรณาการในลักษณะนี้นำเนื้อหาจาก หลายกลุ่มสาระมาเชื่อมโยงเพื่อจัดการเรียนรู้ ซึ่งโดยทั่วไปผู้สอนมักจัดการเรียนการสอนแยกตาม รายวิชาหรือกลุ่มวิชา แต่ในบางเรื่อง ผู้สอนจัดการเรียนการสอนร่วมกันในเรื่องเดียวกัน เช่น เรื่อง วันสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ผู้สอนภาษาไทยจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนรู้ภาษา คำศัพท์เกี่ยวกับ สิ่งแวดล้อม ผู้สอนวิทยาศาสตร์จัดกิจกรรมค้นคว้าเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ผู้สอนสังคมศึกษาให้ ผู้เรียนค้นคว้าหรือทำกิจกรรมชมรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และครู ผู้สอนสุขศึกษาอาจจัดให้ทำ กิจกรรมเกี่ยวกับการรักษาสิ่งแวดล้อมให้ถูกสุขลักษณะ เป็นต้น

4) การบูรณาการแบบโครงการ ผู้สอนสามารถจัดการเรียนการสอนโดยบูรณาการ เป็นโครงการ โดยผู้เรียนและครูผู้สอนร่วมกันสร้างสรรค์โครงการขึ้น โดยใช้เวลาการเรียน ต่อเนื่องกันได้หลายชั่วโมง ด้วยการนำเอาชั่วโมงของวิชาต่าง ๆ ที่ครูผู้สอนเคยสอนแยกกันนั้นมา

รวมเป็นเรื่องเดียวกัน มีเป้าหมายเดียวกัน ในลักษณะการสอนเป็นทีม เรียนเป็นทีม ในกรณีที่
ต้องการเน้นทักษะบางเรื่องเป็นพิเศษ ครูผู้สอนสามารถแยกสอนได้ เช่น กิจกรรมเข้าค่ายดนตรี
กิจกรรมเข้าค่ายภาษาอังกฤษ กิจกรรมเข้าค่ายศิลปะ เป็นต้น

ขณะที่สำนักงานปฏิรูปการศึกษา (2545 อ้างถึงใน ชีวะ รุญเจริญ, 2546 : 72-73)
ได้เสนอแนะเกี่ยวกับหลักการดำเนินงานของสถานศึกษาด้านการพัฒนาระบบการเรียนรู้อาไว้
ดังนี้

- 1) จัดทำแผนการเรียนรู้โดยผู้เรียนมีส่วนร่วม
- 2) จัดกระบวนการเรียนรู้ให้ยืดหยุ่นตามความเหมาะสมทั้งด้านเวลาสาระการเรียนรู้
และผู้เรียน
- 3) จัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการปฏิบัติ
จริงจากแหล่งการเรียนรู้และเครือข่ายการเรียนรู้
- 4) ใช้การแนะแนวเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการจัดการเรียนรู้
- 5) ให้ผู้ปกครอง ครอบครัว ชุมชนและสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกระบวนการ
เรียนรู้
- 6) ส่งเสริมให้ครูได้รับการพัฒนาวิธีการจัดกระบวนการเรียนรู้อย่างหลากหลายและ
ต่อเนื่อง

สรุปได้ว่า หลักการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่สำคัญคือ สถานศึกษาจะต้องจัดการ
เรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริงจากแหล่งเรียนรู้และเครือข่า
ยการเรียนรู้ การจัดกระบวนการเรียนรู้ต้องมีความหลากหลายและยืดหยุ่นตามความเหมาะสมทั้ง
กับเวลา สาระการเรียนรู้และผู้เรียน ใช้การแนะแนวและการวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการ
เรียนรู้ ตลอดจนการบูรณาการกระบวนการคิด ค่านิยมที่พึงประสงค์ และคุณธรรมจริยธรรมเข้า
ไปสอดแทรกในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้

2.3 บทบาทของผู้บริหารกับการพัฒนาระบบการเรียนรู้

การจัดกระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจของงานวิชาการ เพราะเป็นกิจกรรมที่ทำให้ผู้เรียน
มีคุณลักษณะตามที่หลักสูตรได้กำหนดไว้ ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียนจึงต้องให้ความสำคัญกับการ
พัฒนาการจัดการเรียนรู้เป็นพิเศษ นักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงบทบาทของผู้บริหาร
โรงเรียนกับการพัฒนาระบบการเรียนรู้ไว้ดังนี้

กิติมา ปริดีติลล (2532 : 61 – 68) ได้กล่าวถึงภาระหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนที่

จะต้องปฏิบัติโดยตรงในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้คือ

- 1) การจัดทำแผนการสอน
- 2) การจัดตารางสอน
- 3) การจัดชั้นเรียน
- 4) การจัดครูเข้าสอน
- 5) การสอนซ่อมเสริม
- 6) การจัดแบบเรียน
- 7) การจัดห้องสมุด

สมเดช สีแสง (2539 : 603) ได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ โดยให้โรงเรียนจัดให้ยึดหยุ่นตามเหตุการณ์และสภาพท้องถิ่น โดยให้ท้องถิ่นพัฒนาหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนในส่วนที่เกี่ยวกับท้องถิ่นตามความเหมาะสม ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางให้สอดคล้องกับความสนใจ สภาพชีวิตจริงของผู้เรียน และให้โอกาสเท่าเทียมกันในการพัฒนาตนเองตามความสามารถ จัดให้มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงหรือบูรณาการ ทั้งภายในกลุ่มประสบการณ์และระหว่างกลุ่มและประสบการณ์ให้มากที่สุด ควรเน้นกระบวนการเรียนรู้กระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล และสร้างสรรค์รวมถึงกระบวนการกลุ่ม ให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริงมากที่สุด เน้นให้เกิดความคิดรวบยอดในกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ จัดให้มีการศึกษาติดตามและแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง และสอดแทรกจริยธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์อย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งปลูกฝังค่านิยมพื้นฐานในเรื่องความขยัน ซื่อสัตย์ ประหยัด อดทน มีวินัย รับผิดชอบควบคู่ไปด้วย และที่สำคัญอีกประการหนึ่งซึ่งผู้บริหารจะต้องปฏิบัติในงานพัฒนากระบวนการเรียนรู้คือการจัดสภาพแวดล้อม และสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการปฏิบัติจริงของผู้เรียน

จากที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้เข้าใจว่า การพัฒนากระบวนการเรียนรู้เป็นงานที่ผู้บริหารจะต้องจัดในหลายด้าน ตั้งแต่วัสดุครุภัณฑ์ อุปกรณ์ แบบพิมพ์ต่าง ๆ กระบวนการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับหลักสูตร แผนการสอน รวมทั้งการจัดสภาพแวดล้อม ห้องเรียน อาคารสถานที่ เตรียมพร้อมด้านบุคลากร การควบคุม กำกับ ติดตามงานการเรียนการสอน รวมถึงเทคนิคกระบวนการเรียนการสอนที่ทันสมัย เพื่อให้ให้นักเรียนมีคุณสมบัติตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร

3. งานวัดผล ประเมินผล และการเทียบโอนผลการเรียน

3.1 ความหมายของการวัดผล ประเมินผล และการเทียบโอนผลการเรียน

การวัดและประเมินผลการศึกษา เป็นกิจกรรมที่ขาดไม่ได้เลยในการพัฒนาคุณ

ภาพการจัดการศึกษาในทุกๆระดับ อีกทั้งยังเป็นเสมือนกระจกที่สะท้อนให้ผู้ปฏิบัติงานได้มองเห็นผลการปฏิบัติงานของตนเอง เพื่อการปรับปรุงให้บรรลุผลตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร สำหรับความหมายของงานวัด (Measurement) และประเมินผล (Evaluation) ได้มีนักวิชาการหลาย ๆ ท่านได้ให้ทัศนะเอาไว้ดังนี้

เว็บสเตอร์ (Webster, 1992 : 124) ให้ความหมายว่า การวัดผล หมายถึง การกำหนดหรือประเมินค่าของสิ่งต่าง ๆ การแสดงความหมายของจำนวน ปริมาณโดยใช้ตัวเลข ส่วน ทอนไดค์ (Thondike, 1977 : 9) กล่าวว่า การวัดผลย่อมต้องเกี่ยวข้องกับขั้นตอนทั้งสาม คือ ขั้นที่หนึ่ง เป็นขั้นในการให้ความหมายของสิ่งที่วัดให้ชัดเจน ขั้นที่สอง เป็นขั้นปฏิบัติการวัด ขั้นที่สาม เป็นขั้นกำหนดเกณฑ์ในการกำหนดตัวเลขแทนปริมาณในสิ่งที่วัด

สำหรับปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2543 : 166) ได้ให้ความหมายของการวัดและการประเมินผลดังนี้

การวัด (Measurement) หมายถึง กระบวนการที่กำหนดจำนวนตัวเลขให้กับวัตถุ สิ่งของหรือบุคคลตามความมุ่งหมายและเปรียบเทียบลักษณะที่มีความแตกต่างที่ปรากฏอยู่ในสิ่งที่วัดนั้น ๆ

การประเมินผล (Evaluation) หมายถึง การพิจารณาเกี่ยวกับคุณภาพ คุณค่าความจริงและการกระทำ

ส่วนความหมายของการเทียบโอนผลการเรียนนั้นกระทรวงศึกษาธิการ (2544 : 26-27) ได้กล่าวโดยสรุปว่า หมายถึง การนำความรู้ ทักษะและประสบการณ์ที่ได้จากการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ และหรือจากการประกอบอาชีพมาเทียบโอนเป็นผลการเรียนของหลักสูตรใดหลักสูตรหนึ่งในระดับที่กำลังศึกษาอยู่

จากความหมายข้างต้นพอสรุปได้ว่า การวัดและประเมินผลหมายถึง การที่ครูใช้วิธีการต่าง ๆ ตรวจสอบความรู้ ความสามารถของนักเรียน แล้วนำผลการตรวจสอบนั้นมาพิจารณาตัดสินใจให้คุณค่า ต่อสิ่งนั้น ๆ ตามความคิดหรือเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ส่วนการเทียบโอนผลการเรียนนั้นอาจสรุปได้ว่าหมายถึง การนำความรู้และทักษะที่ได้จากการเรียนรู้หรือประสบการณ์นอกระบบสถานศึกษามาเทียบโอนเป็นผลการเรียนของหลักสูตรใดหลักสูตรหนึ่งซึ่งมีสาระและองค์ความรู้ที่สอดคล้องหรือใกล้เคียงกัน

3.2 หลักในการวัดผล ประเมินผล และการเทียบโอนผลการเรียน

การวัดและประเมินผลในเรื่องใดก็ตาม ผู้ประเมินจะต้องยึดหลักเกณฑ์ในการ วัดผล ประเมินผลเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องเที่ยงตรง แม่นยำ ตามสภาพความเป็นจริง

สุชา จันทรโธม และสุรางค์ จันทรโธม (2535 : 9-12) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอนไว้ว่า

- 1) ต้องมีวัตถุประสงค์ที่แน่นอนว่าต้องการวัดอะไร
- 2) ต้องวัดในสิ่งที่ต้องการ
- 3) การวัดต้องมีความเชื่อถือได้
- 4) ต้องสัมพันธ์และครอบคลุมหลักสูตรให้ทั่วถึง
- 5) การวัดต้องสม่ำเสมอและใช้วิธีการหลากหลาย
- 6) ต้องประหยัดเวลา ค่าใช้จ่ายและแรงงาน
- 7) มีความสะดวกในการตรวจและให้คะแนน

ภัทธา นิคมานนท์ (2537 : 6-7) กล่าวว่าว่าการวัดผลการเรียนการสอนจะมีประสิทธิภาพและได้ผลตามจุดมุ่งหมาย ควรปฏิบัติดังนี้

1) วัดให้ตรงกับวัตถุประสงค์การวัดผลแต่ละครั้ง ถ้าผลของการวัดไม่ตรงกับคุณลักษณะที่เราต้องการจะวัดแล้ว ผลการวัดจะไม่มี ความหมาย และก่อให้เกิดความผิดพลาดในการนำไปใช้

2) ใช้เครื่องมือดีมีคุณภาพ ผลของการวัดจะเชื่อถือได้มากน้อยแค่ไหน ขึ้นอยู่กับเครื่องมือที่ใช้วัด หากเครื่องมือที่ใช้วัดมีคุณภาพไม่ดีพอแล้วการวัดนั้นก็ให้ผลไม่เกิดคุณค่าใด ๆ

3) มีความยุติธรรม สิ่งที่ถูกวัดต้องอยู่ภายใต้สถานการณ์ที่เหมือน ๆ กัน ไม่มีการลำเอียงหรือเลือกที่รักมักที่ชัง

4) แปลผลได้ถูกต้อง การแปลผลทุกครั้ง ผลที่ออกมาย่อมเป็นตัวแทนหรือจำนวนของคุณลักษณะที่ต้องการวัดนั้น ซึ่งส่วนใหญ่แล้วผลการวัดมักออกมาในรูปของคะแนนหรือลำดับที่ ซึ่งการแปลผลจะได้ผลดีมากขึ้นเพียงใด ขึ้นอยู่กับหลักเกณฑ์ในการแปลผลว่าสมเหตุสมผลมากน้อยเพียงใด

5) ใช้ผลการวัดให้คุ้มค่า การวัดที่ดีนอกจากจะเป็นการตรวจสอบ ว่าสิ่งที่วัดมีคุณภาพเช่นไรแล้ว ยังมุ่งหวังที่จะนำผลที่ได้จากการวัดไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติและปรับปรุงกิจกรรมต่าง ๆ ทางการศึกษาให้ดีขึ้นด้วย

กระทรวงศึกษาธิการ (2544 : 24-25) ได้กำหนดแนวทางในการวัดและประเมินผลไว้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ไว้ว่า การวัดและประเมินผลการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ให้ผู้สอนใช้พัฒนาคุณภาพผู้เรียน เพราะจะช่วยให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่แสดง

พัฒนาการ ความก้าวหน้า และความสำเร็จทางการเรียนของผู้เรียน รวมทั้งข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาและเรียนรู้อย่างเต็มตามศักยภาพ

สถานศึกษาในฐานะผู้รับผิดชอบจัดการศึกษา จะต้องจัดทำหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติในการวัดและประเมินผลการเรียนของสถานศึกษา เพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายถือปฏิบัติร่วมกันและเป็นไปในมาตรฐานเดียวกัน สถานศึกษาต้องมีการเรียนรู้จากการวัดและประเมินทั้งในระดับชั้นเรียน ระดับสถานศึกษา ระดับเขตพื้นที่การศึกษา และระดับชาติ ตลอดจนการประเมินภายนอก เพื่อใช้เป็นข้อมูลสร้างความมั่นใจเกี่ยวกับคุณภาพของผู้เรียน แก่ผู้เกี่ยวข้องทั้งภายในและนอกสถานศึกษา

การวัดและประเมินผลระดับชั้นเรียน มีจุดหมายสำคัญของการประเมินระดับชั้นเรียนคือ มุ่งหาคำตอบว่าผู้เรียนมีความก้าวหน้าทั้งด้านความรู้ ทักษะกระบวนการ คุณธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์ อันเป็นผลเนื่องจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ หรือไม่ เพียงใด ดังนั้น การวัดและประเมินจึงต้องใช้วิธีการที่หลากหลาย เน้นการปฏิบัติให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสาระการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนและสามารถดำเนินการอย่างต่อเนื่องควบคู่ไปในกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยประเมินความประพฤติ พฤติกรรม การเรียน การร่วมกิจกรรม และผลงานจากโครงการหรือแฟ้มสะสมผลงาน ผู้ใช้ผลการประเมินในระดับชั้นเรียนที่สำคัญ คือ ตัวผู้เรียน ผู้สอน และพ่อแม่ ผู้ปกครอง จำเป็นต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย วิธีการ และค้นหาข้อมูลเกณฑ์ต่าง ๆ ที่จะทำให้สะท้อนให้เห็นภาพสัมฤทธิ์ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เรียนจะทราบระดับความก้าวหน้า ความสำเร็จของตน ครู ผู้สอนจะเข้าใจความต้องการของผู้เรียนแต่ละคนแต่ละกลุ่มสามารถให้คะแนนหรือจัดกลุ่มผู้เรียน รวมทั้งประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของตนเองได้ ขณะที่พ่อแม่ ผู้ปกครอง จะได้ทราบระดับความสำเร็จของผู้เรียน

สถานศึกษาเป็นผู้กำหนดหลักเกณฑ์การประเมินโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการสถานศึกษา

การประเมินผลระดับสถานศึกษา เป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบความก้าวหน้าด้านการเรียนรู้เป็นรายชั้นปีและเรื่องสั้น สถานศึกษานำข้อมูลที่ได้นี้ไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนและคุณภาพของผู้เรียนให้เป็นไปตามมาตรฐานการเรียนรู้ รวมทั้งนำผลการประเมินรายช่วงชั้นไปพิจารณาตัดสินการเลื่อนช่วงชั้น กรณีผู้เรียนไม่ผ่านมาตรฐานการเรียนรู้ของกลุ่มสาระต่าง ๆ สถานศึกษาต้องจัดให้มีการเรียนการสอนซ่อมเสริม และจัดให้มีการประเมินผลการเรียนรู้ด้วย

ประเมินคุณภาพระดับชาติ สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนทุกคนที่เรียนในปีสุดท้ายของแต่ละช่วงชั้น ได้แก่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เข้ารับการประเมินคุณภาพระดับชาติ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่สำคัญ ได้แก่ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ภาษาอังกฤษ และกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ ตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดต่อไป ข้อมูลที่ได้จากการประเมินจะนำไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนและคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาแต่ละแห่ง

ส่วนการเทียบโอนผลการเรียนนั้นกระทรวงศึกษาธิการ (2544 : 27) ได้เสนอแนวทางในการพิจารณาเทียบโอนผลการเรียนของสถานศึกษาเอาไว้ดังนี้

- 1) พิจารณาจากหลักฐานการศึกษา ซึ่งจะให้ข้อมูลที่แสดงความรู้ ความสามารถของผู้เรียนในด้านต่าง ๆ
- 2) พิจารณาจากความรู้ และประสบการณ์ตรงจากการปฏิบัติจริง การทดสอบ การสัมภาษณ์ ฯลฯ
- 3) พิจารณาจากความสามารถและการปฏิบัติได้จริง

3.3 บทบาทของผู้บริหารกับการวัดผล ประเมินผล และการเทียบโอนผลการเรียน

หน้าที่ที่สำคัญอย่างหนึ่งของผู้บริหารโรงเรียนก็คือการดูแลส่งเสริมและสนับสนุนให้การวัดผล การประเมินผลการเรียนการสอน และการเทียบโอนผลการเรียนให้เป็นไปตามที่คาดหวัง ดังที่ ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2543 : 167-168) ได้กล่าวถึงหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้บริหารสถานศึกษาในการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนไว้ดังต่อไปนี้

- 1) กำหนดนโยบายทั่วไปเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลทั่วไปในเรื่อง
 - 1.1) ประเภทของข้อสอบที่ใช้วัดผล
 - 1.2) ระยะเวลาที่ใช้ในการสอบ จำนวนครั้งที่สอบและการเก็บคะแนนสอบแต่ละครั้ง
 - 1.3) มาตรฐานในการสอบวัดผล
 - 1.4) การเตรียมแบบฟอร์มเกี่ยวกับการรายงานผลแก่ผู้ปกครอง
- 2) จัดหาอุปกรณ์เครื่องใช้ที่จำเป็นในการสอบ เช่น เครื่องพิมพ์ เครื่องโพรเจกเตอร์ ตลอดจนเจ้าหน้าที่อำนวยความสะดวก
- 3) พยายามส่งเสริมครูอาจารย์ให้มีความรู้ด้านการวัดและประเมินผล โดยการจัดการฝึกอบรม การประชุมปฏิบัติการในด้านเทคนิคการออกข้อสอบ การให้คะแนน การประเมินผลข้อสอบ ตลอดจนการรายงานผลการสอบ

- 4) การจัดตารางสอบ ห้องสอบและระเบียบในการสอบและการคุมสอบ
- 5) ควรมีการประเมินผลการสอน หากมีการบกพร่องจะได้หาทางแก้ไขต่อไป หรือเสนอแนวทางในการนำไปปรับใช้ในครั้งต่อไป

ขณะที่กิติมา ปรีดีดิลก (2532 : 73) ได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารในการ วัดและประเมินผลไว้ดังนี้

- 1) กำหนดนโยบายทั่วไปเกี่ยวกับการวัดผล
- 2) จัดหาเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่จำเป็น
- 3) ส่งเสริมให้ครูมีความสามารถในการจัดสร้างข้อสอบ และควรได้มีโอกาสศึกษาดูชมข้อสอบที่ครูออก
- 4) เป็นผู้ที่ทราบถึงระเบียบและการควบคุมการสอบให้ปฏิบัติในแนวทางเดียวกันได้
- 5) เมื่อสอบเสร็จควรทำรายงานประเมินผลการสอบ โดยให้มีการวิเคราะห์ข้อสอบเพื่อหาแนวทางแก้ไขในโอกาสต่อไป

ส่วนอำภา บุญช่วย (2537 : 131) ได้อธิบายว่าหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนในด้านการวัดและประเมินผล คือ การส่งเสริมให้ครูรู้จักหลักการและวิธีการวัดผลและประเมินผล นอกจากนั้นตัวผู้บริหารเองต้องมีความรู้ในเรื่องการวัดผลและประเมินผลด้วย เพราะจะได้เข้าใจ และนำครูผู้สอนได้ ผู้บริหารจะต้องช่วยบริการและอำนวยความสะดวกในการเตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ ในการสร้างเครื่องมือวัดผลและประเมินผลต่าง ๆ จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่า งานวัดและประเมินผลเป็นงานหนึ่งที่สำคัญของการเรียนการสอน เพราะการวัดและประเมินผลทำให้ทราบพื้นฐานความรู้ของนักเรียนผลการเรียนและการสอนและการตัดสินใจตัดสินเลื่อนชั้น ตลอดจนรู้ว่านักเรียนมีความรู้และทักษะมากน้อยเพียงใด ควรเพิ่มเติมในส่วนใด ดังนั้นการเรียนการสอนจะ ได้ผลดีเพียงใด บรรลุจุดมุ่งหมายหรือไม่ ย่อมทราบจากการวัดและการประเมินผลเป็นสำคัญ

จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้นจึงอาจสรุปได้ว่า ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องมีความรู้ในภาพรวมของงานวัดประเมินผล และการเทียบโอนผลการเรียน สามารถกำหนดนโยบายทั่วไปเกี่ยวกับการวัดประเมินผล และการเทียบโอนผลการเรียน ดำเนินการเตรียมเครื่องมือและควบคุมการวัดผลและประเมินผล โดยยึดถือระเบียบอย่างเคร่งครัด เพื่อให้งานวัดผล ประเมินผล และการเทียบโอนผลการเรียนสามารถดำเนินไปได้อย่างมีคุณภาพมากที่สุด

4. งานประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา

4.1 ความหมายของการประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา

สงบ ลักษณะ (2541 :2) ได้กล่าวถึงความหมายของประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาเอาไว้ว่า หมายถึงกระบวนการวางแผน และกระบวนการจัดการของผู้ที่รับผิดชอบจัดการศึกษาที่จะรับประกันให้สังคมเชื่อมั่นว่าจะพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ได้ครบตามมาตรฐานคุณภาพที่ระบุไว้ในหลักสูตรและตรงกับความมุ่งหวังของสังคม

มาตรฐานการศึกษา หมายถึง ข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ และเป็นเป้าหมายที่ต้องการให้เกิดขึ้นในสถานศึกษาทุกแห่ง เพื่อใช้เป็นหลักในการเทียบเคียงสำหรับการส่งเสริม กำกับดูแล ตรวจสอบประเมินผลและการประกันคุณภาพการศึกษา (ธีระ รุญเจริญ, 2546 : 172)

4.2 หลักการประกันคุณภาพภายใน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543 : 11) ได้กล่าวถึงหลักการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาเอาไว้ว่า โรงเรียนจะต้องพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในให้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารจัดการการศึกษา โดยอาศัยหลักการดังนี้

- 1) เป้าหมายสำคัญของการประกันคุณภาพคือ การพัฒนาผู้เรียน
- 2) ถือว่าการประกันคุณภาพการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหาร
- 3) ถือว่าบุคลากรทุกคนรวมทั้งที่เกี่ยวข้อง (เช่น คณะกรรมการสถานศึกษา) มีหน้าที่ร่วมรับผิดชอบในการประกันคุณภาพตั้งแต่การวางแผน การติดตามประเมินผล การพัฒนาปรับปรุง การช่วยคิด ช่วยทำ ช่วยผลักดัน ฯลฯ

4.3 กระบวนการการประกันคุณภาพ

กระบวนการของการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาโดยทั่วไปมี 3 ขั้นตอนประกอบด้วย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543 : 7)

- 1) การควบคุมคุณภาพ เป็นการกำหนดมาตรฐานคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาเพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้เข้าสู่มาตรฐาน
- 2) การตรวจสอบคุณภาพ เป็นการตรวจสอบ และติดตามผลการดำเนินงานของสถานศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด
- 3) การประเมินคุณภาพเป็นการประเมินคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาโดยสถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัดในระดับเขตพื้นที่การศึกษา และระดับกระทรวง

4.4 กระบวนการตามแนวคิด PDCA

กระบวนการประกันคุณภาพภายในตามแนวคิดของหลักการบริหารที่เป็น
กระบวนการครบวงจร (PDCA) ประกอบด้วย 4 ขั้นตอนคือ

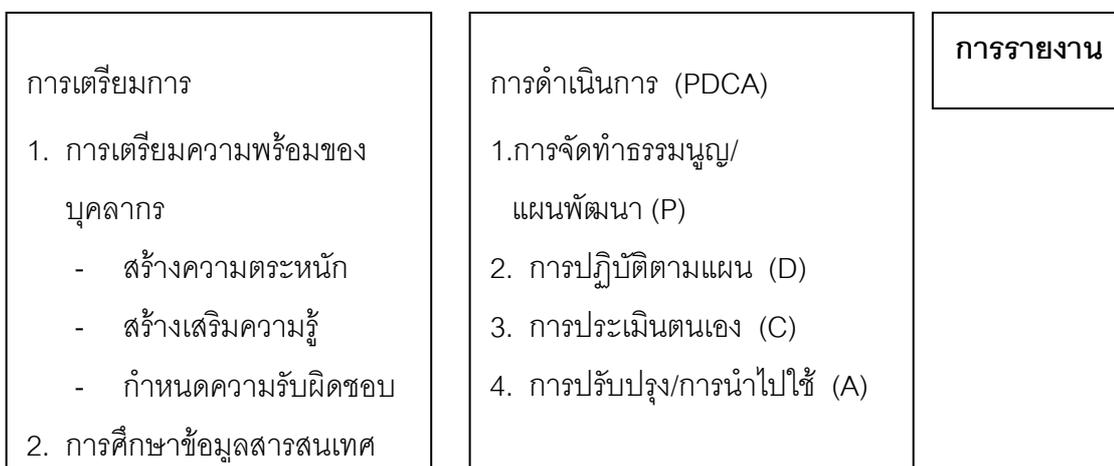
ขั้นที่ 1 การร่วมกันวางแผน (Planning)

ขั้นที่ 2 การร่วมกันปฏิบัติตามแผน (Doing)

ขั้นที่ 3 การร่วมกันตรวจสอบ (Checking)

ขั้นที่ 4 การร่วมกันปรับปรุง (Action)

กระบวนการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาตามแนวคิดของหลักการบริหารที่เป็น
กระบวนการครบวงจร (PDCA) สามารถแสดงได้ดังภาพประกอบ

ภาพประกอบ 1 ขั้นตอนการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
ที่มา : สำนักงานปฏิรูปการศึกษา (2545 :47)

จากภาพประกอบ 1 การดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาข้างต้น
มีรายละเอียดการดำเนินงานในแต่ละขั้นตอน ดังนี้

1) การเตรียมการ

สถานศึกษาควรเตรียมการในเรื่องต่อไปนี้

1.1) การเตรียมความพร้อมของบุคลากร

ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องจัดให้บุคลากรในสถานศึกษามีความพร้อม โดยอาจดำเนินการใน 3 เรื่องคือ การสร้างความตระหนัก การสร้างเสริมความรู้ และการกำหนดความรับผิดชอบ

1.2) การศึกษาข้อมูลสารสนเทศ

ข้อมูลสารสนเทศมีความสำคัญในการตัดสินใจดำเนินงานต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการวางแผนการศึกษาและการกำหนดนโยบาย ซึ่งต้องมีข้อมูลที่มีคุณภาพ ถูกต้อง ครบถ้วนและทันสมัย จึงจะช่วยให้การวางแผน การบริหารจัดการและการตัดสินใจดำเนินการไปอย่างมีประสิทธิภาพสำหรับการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษานี้จะต้องมีการศึกษาข้อมูลสารสนเทศ เช่น

- ผลการดำเนินการและการประเมินตนเอง ในรอบปีที่ผ่านมา
- นโยบายของหน่วยงานต้นสังกัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- ข้อมูลสารสนเทศของโรงเรียนตนเอง
- ความคิดเห็นของบุคลากรในโรงเรียนและชุมชน

ฯลฯ

2) การดำเนินการ

เมื่อสถานศึกษาได้เตรียมการเรียบร้อยแล้ว การดำเนินการต่อไปคือ มีการวางแผนการปฏิบัติงานโดยการจัดทำธรรมนูญโรงเรียน/แผนพัฒนาการศึกษา (P) การปฏิบัติตามแผน (D) การประเมินตนเอง (C) และการปรับปรุง (A) มีรายละเอียดดังนี้

2.1) การจัดทำธรรมนูญโรงเรียน/แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา (Plan)

ธรรมนูญโรงเรียนมีองค์ประกอบที่สำคัญคือ ภาพรวมของสถานศึกษา ความเป็นมาของสถานศึกษา พันธกิจ เป้าหมาย จุดเน้นในการดำเนินงาน ยุทธศาสตร์ แผนงบประมาณ บทบาทหน้าที่ของบุคลากรในสถานศึกษา และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง องค์ประกอบเหล่านี้จะต้องมีความสัมพันธ์ต่อเนืองกันแสดงให้เห็นการพัฒนาความคิดที่เป็นระบบ มีความชัดเจนและสามารถดำเนินการตามแนวทางจนบรรลุความคาดหวังได้

2.2) การปฏิบัติตามแผนปฏิบัติการ (Do)

เมื่อสถานศึกษามีแผนปฏิบัติการประจำปี ซึ่งจัดทำขึ้นจากการมีธรรมนูญโรงเรียน บุคลากรที่เกี่ยวข้องที่ได้ระบุนำที่ความรับผิดชอบไว้แล้วจะเป็นตัวขับเคลื่อนทำให้โครงการในแผนดำเนินไปได้ระหว่างดำเนินการอาจมีการปรับเปลี่ยนรายละเอียดขั้นตอนของการดำเนินการได้ เพื่อความเหมาะสมกับสถานการณ์ที่อาจเปลี่ยนแปลงไปจากที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ในการปฏิบัติตามแผนปฏิบัติการดังกล่าว ผู้บริหารควรจัดให้มีการส่งเสริม สนับสนุน จัดสิ่งอำนวยความสะดวก ติดตาม ดูแล กำกับและกรณีเหตุการณ์ดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การปฏิบัติการของสถานศึกษาบรรลุวัตถุประสงค์ อีกทั้งเป็นการแก้ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในระหว่างดำเนินการได้ด้วย

2.3) การประเมินตนเอง (Check)

การประเมินตนเองคือ กระบวนการในการบริหารจัดการศึกษาที่ใช้ควบคุม ตรวจสอบคุณภาพภายในสถานศึกษา โดยมุ่งให้ทุกคนได้ประเมินการทำงานของตนเอง ในลักษณะของการตรวจสอบที่ผู้ปฏิบัติงานเป็นผู้ประเมินภารกิจของตนเอง

ขั้นตอนการประเมินตนเอง มี 6 ขั้นตอนคือ

1. การสร้างความตระหนัก
2. การเตรียมความพร้อม
3. การวางแผนการประเมินตนเอง
4. การประเมินตนเอง
5. การเขียนรายงานและการเผยแพร่
6. การนำผลการประเมินไปใช้

การดำเนินการดังกล่าวข้างต้นนั้น ระบบการนิเทศ กำกับ ติดตาม เป็นกระบวนการที่ทำให้การประเมินตนเองของสถานศึกษามีประสิทธิภาพ เป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับทุกขั้นตอนของการประเมินตนเอง โดยนำข้อมูลสารสนเทศที่เป็นข้อมูลย้อนกลับไปปรับปรุงพัฒนาดำเนินการในแต่ละขั้นตอนให้บรรลุเป้าหมาย

2.4) การปรับปรุง/การนำไปใช้ (Action)

เมื่อสถานศึกษาจัดให้มีการประเมินตนเอง จะทำให้สถานศึกษาได้ข้อมูลสารสนเทศ ซึ่งเป็นประโยชน์สำหรับการปรับปรุงการดำเนินการของสถานศึกษา และเป็นประโยชน์ในการนำไปใช้เพื่อการวางแผนการปฏิบัติงานของบุคลากรในระยะต่อไป รวมทั้งการจัดระบบสารสนเทศที่สำคัญให้เป็นปัจจุบัน

3) การรายงานผลการปฏิบัติงาน

การจัดทำรายงานการประเมินตนเองเป็นกระบวนการที่สถานศึกษาต้องดำเนินการให้มีข้อสรุป เพื่อบันทึกการประเมินตนเองเป็นเอกสารหลักฐานสำหรับนำไปใช้ปรับปรุงการพัฒนาของสถานศึกษาชุมชน หน่วยงานต้นสังกัด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบ การจัดทำรายงานการประเมินตนเองนั้น สถานศึกษาสามารถดำเนินการได้ดังต่อไปนี้

3.1) การกำหนดกลุ่มเป้าหมายการรายงาน

กลุ่มเป้าหมายการรายงานการประเมินตนเองมีหลากหลายกลุ่ม ดังนั้น การกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจนจะช่วยในการสื่อสารระหว่างสถานศึกษากับกลุ่มเป้าหมาย โดยกลุ่มเป้าหมายการรายงานที่สถานศึกษามุ่งหวังเผยแพร่ในด้านต่าง ๆ มีดังนี้

1. ผู้เรียนและผู้ปกครอง
2. กรรมการสถานศึกษาและผู้ปกครอง
3. ครูและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3.2) การกำหนดรูปแบบของรายงาน

การรายงานการประเมินตนเอง เป็นการรายงานให้กลุ่มเป้าหมายรับทราบถึง สถานภาพ และผลการดำเนินงานตามภารกิจของสถานศึกษา ซึ่งมีความหลากหลายจำเป็นต้องคำนึงถึงความเหมาะสมด้านการสื่อสาร รูปแบบการรายงานเป็นส่วนสำคัญที่สถานศึกษาต้องพิจารณาในการจัดทำเป็นอย่างยิ่ง โดยรูปแบบการรายงานควรมีลักษณะการรายงานที่ให้ข้อมูลสารสนเทศด้านแผนงาน / โครงการที่สรุปถึงภูมิหลังของโครงการลักษณะการประเมิน ผลการประเมิน การสรุปและข้อเสนอแนะ

3.3) การกำหนดเค้าโครงของรายงาน

กำหนดเค้าโครงของรายงานที่สถานศึกษาต้องการนำเสนอภาพและผลการดำเนินงานตามภารกิจที่กำหนดในธรรมนูญ เรื่องนโยบาย เป้าหมาย มาตรการ ยุทธศาสตร์ แผนงาน งาน/โครงการ

3.4) การรวบรวมข้อมูลผลการดำเนินงาน

สถานศึกษาควรดำเนินการรวบรวมข้อมูลตามเค้าโครงของรายงาน ซึ่งประกอบด้วยข้อมูล 2 ประเภทคือ

ประเภทที่ 1 ข้อมูลทั่วไปคือ ข้อมูลที่บรรยายสภาพของสถานศึกษาด้าน ภูมิศาสตร์ สภาพชุมชน ด้านเศรษฐกิจ ศาสนา วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น

ประเภทที่ 2 ข้อมูลที่แสดงถึงสภาพและการดำเนินงานของสถานศึกษา บริบทของสถานศึกษาตามแนวทางที่กำหนดในธรรมนูญ แผน/ยุทธศาสตร์ แผนปฏิบัติการประจำปี

3.5) การวิเคราะห์และแปลผลข้อมูล

เป็นขั้นตอนที่สถานศึกษานำข้อมูลจากการจัดเก็บรวบรวมมาวิเคราะห์และแปลผลข้อมูลแล้ว นำเสนอเป็นสารสนเทศ โดยใช้การวิเคราะห์ทางสถิติที่สอดคล้องกับลักษณะ ข้อมูล สภาพและผลการดำเนินงาน เช่น ข้อมูลเชิงปริมาณ อาจใช้การวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ร้อย ละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เป็นต้น ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพ ก็ต้องใช้การวิเคราะห์จำแนกจัดกลุ่ม บรรยาย เป็นต้น

3.6) การนำเสนอข้อมูล

การนำเสนอข้อมูล เป็นขั้นตอนที่สถานศึกษาจัดทำรายงานให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายรูปแบบการรายงาน คำโครงของการรายงาน ลักษณะของข้อมูล การวิเคราะห์ และแปลผล เพื่อเสนอคณะผู้บริหารพิจารณาก่อนเผยแพร่สู่กลุ่มเป้าหมาย

3.7) การเผยแพร่สู่กลุ่มเป้าหมาย

สถานศึกษาจัดทำรายงานการประเมินตนเองแล้วจึงเผยแพร่สู่กลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ เช่น ครู ผู้เรียน ผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษา ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า กระบวนการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา เป็นกิจกรรมที่จะยกระดับคุณภาพการศึกษาให้สูงขึ้น ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ ตามแนวคิดของวงจรเดมมิ่งที่เกี่ยวเนื่องและส่งผลต่อกัน ได้แก่ การวางแผน การปฏิบัติตามแผน กำกับ ติดตาม ประเมินผลและการปรับปรุงแก้ไข ดังนั้นการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในจึงต้องทำอย่างต่อเนื่องและเป็นกระบวนการ

5 งานพัฒนาและการใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

5.1 ความหมายของสื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

สื่อการเรียนการสอนและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการจัดการเรียนการสอน เพราะเป็นสิ่งเร้าให้นักเรียนมีความสนใจและเข้าใจบทเรียนได้ดีขึ้น ซึ่งเป็นหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในการจัดหาและบริการ และส่งเสริมให้ครูรู้จักการใช้สื่อการเรียนการสอนให้เหมาะสม นักวิชาการหลาย ๆ ท่านได้ให้ความหมายของการใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาไว้ดังนี้

กิติมา ปรีดีดีลิก (2532 : 268) ได้อธิบายว่า สื่อการเรียนการสอน หมายถึง วัสดุ สิ่งของ ภาพ เครื่องใช้ ตลอดจนหมายถึงตัวบุคคล วิธีการ สถานที่ต่าง ๆ ที่ใช้ประกอบการเรียนการสอนเพื่อให้การเรียนการสอนได้ผลดี ขณะที่ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2543 : 207) กล่าวว่า สื่อการเรียนการสอนหมายถึงสิ่งที่นำความรู้จากผู้สอนไปสู่ผู้เรียน อยู่ในรูปของสิ่งตีพิมพ์หรือไม่ใช่สิ่งตีพิมพ์ก็ได้ สื่อการสอนที่ไม่ใช่สิ่งพิมพ์คือ สื่อประเภทโสตทัศนูปกรณ์ หมายถึง วัสดุ เครื่องมือ อุปกรณ์ และวิธีการทางโสตทัศนศึกษา ส่วนदनัย ไชยโยธา (2534 : 268) ได้อธิบายว่า งานสื่อการเรียนการสอน หมายถึง วัสดุครุภัณฑ์ อุปกรณ์ต่าง ๆ ทั้งที่เป็นประเภทถาวรและสิ้นเปลือง รวมทั้งวิธีการที่สอนและใช้ปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อช่วยให้การปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ทางด้านอัมร บัวศรี (2534 : 207) ได้

ให้ทัศนะว่า สื่อการเรียนการสอนหมายถึง สิ่งที่เป็นพาหนะ หรือสิ่งที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาความรู้ ทักษะและเจตคติ ตามจุดประสงค์การเรียนการสอนและจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ส่วนทুমศักดิ์ อินทร์รักษ์ (2545 : 5-6) ได้ให้ความหมายของงานสื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาว่า หมายถึง การจัดวัสดุสิ่งพิมพ์หรือเอกสารคู่มือ แบบเรียน หนังสืออ่านประกอบ หนังสืออ้างอิง สื่อการเรียนรู้อื่น เช่น เครื่องมือ อุปกรณ์โสตทัศนูปกรณ์ ได้แก่ เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ การใช้สื่อสารดาวเทียม โทรทัศน์ หรือวิทยุ การใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์เป็น เครื่องช่วยสอน และสิ่งใหม่ๆซึ่ง รวมถึงวิธีการหรือกระบวนการต่าง ๆ ที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

สรุปได้ว่า สื่อการเรียนการสอนหมายถึง วัสดุ เครื่องมือ เทคโนโลยี บุคคล ตลอดจนจนถึงวิธีการต่าง ๆ ที่นำมาใช้เป็นตัวกลางในการเรียนการสอน เพื่อให้นักเรียนได้รับรู้สิ่งที่ครูถ่ายทอด ได้รับความรู้ เกิดทักษะ และเจตคติที่ดี ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ การเรียนการสอนบรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพ

5.2 หลักการใช้สื่อการสอนและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

เพื่อให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพและสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ จำเป็นต้องอาศัยสื่อการเรียนการสอนและเทคโนโลยีทางการศึกษาเป็นเครื่องมือ และเพื่อให้ครูสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นที่น่าสนใจของนักเรียนนั้น อัมภา บุญช่วย (2537 : 101-103) ได้เสนอหลักการใช้สื่อในการเรียนการสอนไว้พอสังเขปดังนี้คือ

- 1) หลักการเลือกสื่อการสอน อาจพิจารณาจากความสัมพันธ์กับเนื้อหา ความเหมาะสมกับระดับชั้นและวัยของผู้เรียน หรือสภาพแวดล้อม หรือเลือกสื่อที่ตรงกับเนื้อหา เป็นต้น
- 2) หลักการเตรียมสื่อการสอน การเตรียมสื่อการสอน ช่วยให้เกิดความพร้อม ความสะดวกและความสำเร็จในการสอน คือ ต้องมีการเตรียมตัวครูเอง การเตรียมเด็ก และการเตรียมสื่อให้พร้อมก่อนนำไปใช้
- 3) หลักการนำเสนอ เมื่อเตรียมทุกอย่างพร้อมแล้ว มาถึงขั้นตอนการนำเสนอ การเรียนการสอนในห้องเรียน มีหลักที่ครูควรยึดว่า ไม่สื่อใดทำหน้าที่แทนครูได้สมบูรณ์แบบสื่อเพียงมีหน้าที่ช่วยในการจัดกิจกรรมเท่านั้น และต้องใช้สื่อให้เหมาะสมกับวิธีสอน
- 4) หลักการประเมินผลการใช้สื่อการเรียนการสอนหลังจากใช้สื่อเสร็จแล้ว ครูอาจมีการประเมินการใช้สื่อการเรียนการสอนจาก 3 ประการ คือ

- 4.1) ครู
- 4.2) นักเรียน
- 4.3) สื่อการสอน

สื่อการเรียนการสอน เป็นอุปกรณ์ และวิธีการที่จะช่วยให้ครูสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สนุก และน่าสนใจ ซึ่งอาจเรียกได้ว่าสื่อการเรียนการสอนเป็นมือที่ 3 ของครู การใช้สื่อการเรียนการสอนให้ได้ผล สื่อนั้นต้องตรงกับจุดประสงค์ของเนื้อหาและกิจกรรม ของบทเรียน อีกทั้งยังตรงกับจุดประสงค์เนื้อหาและกิจกรรมของบทเรียน อีกทั้งยังต้องใช้อย่างประหยัดและคุ้มค่า สื่อการเรียนการสอนนี้มีอยู่มากมายหลายชนิด ซึ่งครูสามารถสร้างและจัดทำได้จากสภาพแวดล้อมในท้องถิ่น หรือจากเศษวัสดุเหลือใช้นำมาดัดแปลงทำเป็นสื่อการเรียนการสอนได้ การเก็บรักษาสื่ออย่างถูกหลักวิธี จะช่วยให้การใช้สื่อมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์ คุ้มค่า ดังนั้นการเก็บรักษาจึงควรจัดทำอย่างเป็นระบบ

กระทรวงศึกษาธิการ (2544 : 23-24) ได้กล่าวถึงเรื่องสื่อการเรียนการสอนว่า การจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและหลักสูตรสถานศึกษา มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และใช้เวลาอย่างสร้างสรรค์ รวมทั้งมีความยืดหยุ่น สนองความต้องการของผู้เรียน ชุมชน สังคมและประเทศชาติ ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ และเรียนรู้ได้จากสื่อการเรียนรู้อะไรก็ได้ทุกประเภท รวมทั้งจากเครือข่ายการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่น ชุมชนและแหล่งอื่น ๆ เน้นสื่อที่ผู้เรียนและผู้สอนใช้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียน ผู้สอนสามารถจัดทำและพัฒนาสื่อการเรียนรู้ขึ้นเอง หรือนำสื่อต่าง ๆ ที่มีอยู่รอบตัว และในระบบสารสนเทศมาใช้ในการเรียนรู้ โดยใช้วิจารณญาณในการเลือกใช้สื่อและแหล่งความรู้ โดยเฉพาะหนังสือเรียน ควรมีเนื้อหาสาระครอบคลุมตลอดช่วงชั้น สื่อสิ่งพิมพ์ควรจัดให้เพียงพอ ทั้งนี้ควรให้ผู้เรียนสามารถยืมได้จากศูนย์สื่อหรือห้องสมุดของสถานศึกษา

ลักษณะของสื่อการเรียนรู้นี้ที่จะนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ควรมีความหลากหลาย ทั้งสื่อธรรมชาติ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยีและสื่ออื่น ๆ ซึ่งช่วยส่งเสริมให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีคุณค่า น่าสนใจ ชวนคิด ชวนติดตาม เข้าใจง่าย และรวดเร็วขึ้น รวมทั้งกระตุ้นให้ผู้เรียนให้รู้จักวิธีการแสวงหาความรู้ เกิดการเรียนรู้อย่างกว้างขวาง ลึกซึ้งและต่อเนื่องตลอดเวลา เพื่อให้การใช้สื่อการเรียนรู้นี้เป็นไปตามแนวการจัดการเรียนรู้ และพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง กระทรวงศึกษาธิการ (2544 : 24) ได้เสนอแนะแนวทางแก่สถานศึกษา หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และผู้มีหน้าที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเอาไว้ดังนี้

- 1) จัดทำและจัดหาสื่อที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้เป็นสื่อการเรียนรู้อุปกรณ์
- 2) ศึกษา ค้นคว้า วิจัย เพื่อพัฒนาสื่อการเรียนรู้อุปกรณ์ให้สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน

- 3) จัดทำและจัดหาสื่อการเรียนรู้ สำหรับการศึกษาค้นคว้าของผู้เรียน และสำหรับ เสริมความรู้ของผู้สอน
- 4) ศึกษาวิธีการเลือกและการใช้สื่อการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ เหมาะสม หลาก หลาย และสอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ ธรรมชาติของสาระการเรียนรู้ และความแตกต่างระหว่าง บุคคลของผู้เรียน
- 5) ศึกษาวิธีการวิเคราะห์และประเมินคุณภาพมาตรฐานสื่อการเรียนรู้ที่จัดทำขึ้นเอง และที่เลือกนำมาใช้ประกอบการเรียนรู้ โดยมีการวิเคราะห์และประเมินสื่อการเรียนรู้ที่ใช้อยู่นั้น อย่างสม่ำเสมอ
- 6) จัดหาหรือจัดให้มีแหล่งการเรียนรู้ ศูนย์สื่อการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพในสถาน ศึกษาและในชุมชน เพื่อการศึกษาค้นคว้าแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้ และพัฒนาสื่อการ เรียนรู้
- 7) จัดให้มีเครือข่ายการเรียนรู้ เพื่อเชื่อมโยงและแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ระหว่างสถาน ศึกษา ท้องถิ่น ชุมชน และสังคมอื่น
- 8) จัดให้มีการกำกับ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานเกี่ยวกับสื่อ และ การใช้สื่อการเรียนรู้เป็นระยะ ๆ

5.3 ประเภทของสื่อการเรียนการสอน

นักวิชาการหลาย ๆ ท่านได้แบ่งประเภทของสื่อการเรียนการสอนไว้มากมาย อาทิ ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2543 : 210-211) ได้แบ่งประเภทของสื่อการเรียนการสอนประเภทโสตทัศนูปกรณ์ ตามความสามารถและลักษณะไว้ดังนี้

- 1) โสตทัศนวัสดุ ได้แก่
 - 1.1) ภาพ เช่น ภาพเขียน ภาพถ่าย ภาพที่ตัดมา
 - 1.2) ภูมิ แผนสถิติ โปสเตอร์
 - 1.3) วัสดุมีทรง ได้แก่ หุ่นจำลอง ของจริง
- 2) เครื่องมือโสตทัศนูปกรณ์ ได้แก่
 - 2.1) เครื่องเสียง เช่น เครื่องบันทึกเสียง เครื่องเล่น แผ่นเสียง
เครื่องขยายเสียง
 - 2.2) เครื่องฉาย เช่น เครื่องฉายสไลด์ เครื่องฉาย फिल्मสตริป เครื่องฉาย ภาพยนตร์
- 3) กิจกรรมโสตทัศนูปกรณ์ ได้แก่

3.1) การศึกษานอกสถานที่

3.2) การจัดนิทรรศการ

3.3) การจัดสถานการณ์จำลอง

ส่วนดุษฎี ไชยโยธา (2534 : 8) ได้จำแนกสื่อการเรียนการสอนออกเป็น 3 ประเภท คือ

1) เครื่องมือหรืออุปกรณ์ เป็นสื่อที่ต้องอาศัยความรู้ในแบบต่าง ๆ มาป้อนผ่านเครื่องไปสู่นักเรียน เช่น เครื่องฉายภาพยนตร์ เครื่องฉายสไลด์ เครื่องเล่นแผ่นเสียง เครื่องรับโทรทัศน์ วิทยุ กระดานดำ เป็นต้น

2) วัสดุ ได้แก่ สื่อเล็ก ๆ บางอย่างที่ต้องอาศัยสื่อใหญ่สำหรับนำเสนอ เช่น फिल्मภาพยนตร์ แผ่นสไลด์ ม้วนเทปบันทึกเสียง เป็นต้น สื่อเล็กบางอย่าง เป็นตัวของตัวเองอย่างเอกเทศ เช่น หนังสือ ภาพ ของจริง หุ่นจำลอง แผนที่ ลูกโลก บัตรคำ ชุดการสอน

3) เทคนิคหรือวิธีการ ได้แก่ สื่อการเรียนการสอนที่มีลักษณะเป็นกิจกรรม เช่น การแสดงละครและหุ่น การสาธิต การพาผู้เรียนศึกษานอกสถานที่ การจัดนิทรรศการ เทคนิคการนำเสนอบทเรียนด้วยสื่อประเภทเครื่องมือและวัสดุแก่ผู้เรียน

5.4 บทบาทของผู้บริหารกับงานสื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

งานสื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับบุคลากรหลาย ๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะผู้บริหารที่ถือว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะผู้บริหารคือผู้นำและเป็นผู้อำนวยความสะดวกแก่ครู ดังนั้นผู้บริหารจึงควรเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ของตน ซึ่งนักวิชาการหลาย ๆ ท่านได้ให้ทัศนะไว้ดังต่อไปนี้

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2543 : 208-209) ได้กล่าวว่า ฝ่ายบริหารสถานศึกษามีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับงานสื่อการสอนและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาดังต่อไปนี้

1) เข้าใจสื่อการสอน ตระหนักในคุณค่าและความสำคัญ โดยการให้การสนับสนุนและส่งเสริมการใช้สื่อการสอน

2) มีนโยบายและวางแผนจัดโครงการงานสื่อการสอน

3) มีความรู้ความสามารถ ช่วยจัดและอำนวยความสะดวกในการจัดบริการสื่อการสอน

4) จัดให้มีอาคารสถานที่ งบประมาณ บุคลากรแก่งานสื่อการสอน

ขณะที่อำภา บุญช่วย (2537 : 108-109) ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนกับสื่อการเรียนการสอนไว้ พอสรุปได้ดังนี้

1) เป็นผู้ริเริ่ม โดยจะต้องประชุมปรึกษาหารือ เสนอแนวความคิด และขอ

ความคิดเห็นจากคณะครู จะช่วยให้ครูเพิ่มความสำคัญและมีเจตคติที่ดีต่อการใช้สื่อการเรียนการสอน

- 2) เป็นผู้สนับสนุน กรณีที่ครูได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับสื่อการเรียนการสอนใหม่ๆ ผู้บริหารโรงเรียนควรเป็นฝ่ายสนับสนุน ช่วยเหลือครูให้สามารถใช้สื่อเหล่านั้น ได้โดยสะดวกราบรื่น ซึ่งจะช่วยให้ครูมีกำลังใจในการใช้สื่อการเรียนการสอน
- 3) เป็นผู้ประสานงาน ซึ่งทำหน้าที่ประสานทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน
- 4) เป็นผู้ประเมินผล ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องทำหน้าที่ประเมินผลการใช้สื่อการเรียนการสอน งานวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน ผู้บริหารเป็นผู้ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการจัดหา จัดซื้อ ส่งเสริมให้ครูผลิตสื่อ ที่มีคุณภาพเหมาะสมกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อเป็นสิ่งเร้าให้นักเรียนสนใจและเข้าใจบทเรียนมากขึ้น และยังเป็นส่งเสริมพัฒนาการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพอีกด้วย

จึงสรุปได้ว่า งานสื่อการเรียนการสอนและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาที่ผู้บริหารต้องรับผิดชอบ หมายถึง การจัดหา การส่งเสริมให้ใช้ และจัดอำนวยความสะดวกในการใช้สื่อทุกด้าน จัดให้มีศูนย์วัสดุประกอบหลักสูตรและการเรียนการสอน ส่งเสริมให้ผลิต ส่งเสริมการศึกษา พัฒนานวัตกรรมใหม่ ๆ ที่เกี่ยวกับงานสื่อการเรียนการสอน ตลอดจนสรรหาและเป็นผู้นำการใช้สื่อและเทคโนโลยีที่ทันสมัย รวมถึงการติดตาม กำกับ ควบคุม ประเมินผล เพื่อการใช้วัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ อันเป็นผลดีต่อการจัดการเรียนการสอน ทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

6. งานพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้

6.1 ความหมายของแหล่งเรียนรู้

ตามพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542 มาตรา 25 ที่ระบุว่า “รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การกีฬาและนันทนาการ แหล่งข้อมูลและการเรียนรู้อื่นเพียงพอและมีประสิทธิภาพ” สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ (2545 : 107-108) ได้อธิบายถึงแหล่งเรียนรู้ดังกล่าวว่า หมายถึงสิ่งต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- 1) สถาบันของชุมชนที่มีอยู่แล้วในชีวิตและการทำมาหากินในชุมชน
- 2) สถานที่หรือสถาบันที่รัฐและประชาชนจัดตั้งขึ้น
- 3) สื่อเทคโนโลยีที่มีอยู่ในโรงเรียนและชุมชน

- 4) สื่อเอกสารสิ่งพิมพ์ต่างๆ ที่มีอยู่ในโรงเรียนและชุมชน
- 5) บุคคลที่มีความรู้ด้านต่างๆ ในชุมชน

ส่วนรุ่ง แก้วแดง (2546 : 156-157) กล่าวว่า แหล่งเรียนรู้ในชุมชนมีมากมาย แต่การให้คำจำกัดความแหล่งเรียนรู้ต้องให้สอดคล้องกับหลักสูตรที่นักเรียนต้องเรียน เช่น วัดเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านศาสนาและศิลปะ ป่าไม้เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านชีววิทยาและสิ่งแวดล้อม โบราณสถานและพิพิธภัณฑ์เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี สถานีอนามัยเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านสาธารณสุข องค์การบริหารส่วนตำบลก็เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการปกครอง เป็นต้น ชุมชนมีองค์ความรู้มากมาย และความรู้ของชุมชนนั้นเกิดจากการสั่งสมความรู้โดยระบบการศึกษาตามอัธยาศัย ถึงแม้ไม่มีปริญญารับรองแต่ประสบการณ์จากการเรียนรู้เหล่านั้นเป็นสภาพจริง

สรุปว่า งานพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ หมายถึง งานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาโดยใช้แหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ในโรงเรียนและชุมชนให้ผู้เรียนได้ศึกษาหาความรู้ได้ด้วยตนเอง เพื่อให้ผู้เรียนทุกคนได้รับความรู้จากประสบการณ์ตรง จากการสัมผัสของจริง ชีวิตจริง สถานที่จริง

6.2 ประเภทของแหล่งเรียนรู้

6.2.1 แหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน

แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนมีมากมาย อาทิเช่น ร้านค้าสหกรณ์ โรงอาหาร แปลงเกษตร สวนดอกไม้ ภาพยนตร์ โปรแกรมสำเร็จรูป ฯลฯ แต่สิ่งหนึ่งที่โรงเรียนขาดไม่ได้เลย และเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญที่สุดในโรงเรียน นั่นคือ ห้องสมุด

ชูศักดิ์วิชัย แสนปัญญา (2546 : 42) ได้กล่าวถึงความสำคัญของห้องสมุดว่า ห้องสมุดเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญและสนองต่อการปฏิรูปการศึกษา เพราะห้องสมุดโรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของโรงเรียนและเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ที่มีการจัดประสบการณ์ทั้งหมดให้แก่เด็กตามการปฏิรูปการเรียนรู้ และหลักสูตรใหม่ คือ มุ่งให้นักเรียนเรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ด้วยการค้นคว้าแสวงหาความรู้ เพื่อนำไปสู่การคิดเป็นทำเป็น แก้ปัญหาเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับ หวน พิณรุฬห์ (2538 : 53) ให้ความหมายว่า ห้องสมุดโรงเรียนเป็นศูนย์กลางแห่งวิชาการทั้งปวงที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมได้ด้วยตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสอนแบบยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีห้องสมุดโรงเรียน โดยมีหนังสือทั้งแบบเรียนและแบบยืมเรียน หนังสืออ่านประกอบควรมีมากๆ เช่น พจนานุกรม สารานุกรม วารสารและหนังสือพิมพ์ ฯลฯ

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2543 : 200-203) ได้เสนอแนะแนวทางในการจัดเตรียมห้องสมุดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สมบูรณ์ว่า ผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้องควรพิจารณาถึงสิ่งต่อไปนี้

1) สถานที่ตั้งห้องสมุด

สถานที่ตั้งของห้องสมุดควรตั้งอยู่ในที่เรียน เหมาะแก่การอ่านหนังสือ การเดินทางไปมาสะดวก มีพื้นที่และขนาดพอเหมาะกับจำนวนผู้ใช้บริการ มีแสงสว่างเพียงพอและอากาศถ่ายเทสะดวก

2) งานหนังสือและวัสดุอุปกรณ์

งานวัสดุและอุปกรณ์ควรประกอบด้วย หนังสือต่างๆที่จัดตามหมวดหมู่หนังสือ หนังสืออ้างอิง หนังสือคู่มือตามหลักสูตร หนังสือบันเทิงคดี วารสาร นิตยสารต่างๆ หนังสือพิมพ์ รายวัน ตลอดจนวัสดุอุปกรณ์อื่นๆ เช่น ภาพ ภาพยนตร์ เทป แผ่นเสียง วีดิทัศน์ ตามกำลังและความเหมาะสมของห้องสมุด

3) ลักษณะงานของห้องสมุด

ลักษณะงานของห้องสมุดจะแบ่งเป็น 2 ส่วนคือ

3.1) งานด้านบริการ คือการบริการให้ครูอาจารย์ นักเรียนนักศึกษา และบุคลากรอื่นได้รับความสะดวกจากการใช้ห้องสมุด รวมถึงการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมห้องสมุดและการศึกษาค้นคว้าของนักเรียนนักศึกษา ตลอดจนการบริการครูในด้านการเรียนการสอน

3.2) งานด้านเทคนิค ได้แก่การจัดซื้อหนังสือ ตำรา คู่มือ การจัดหมวดหมู่หนังสือ การจัดทำบัตรรายการ ตลอดจนการซ่อมแซมหนังสือเสียหาย รวมทั้งการดูแลการเก็บเข้าที่ได้เป็นระเบียบเรียบร้อย และเป็นหมวดหมู่เพื่อสะดวกแก่การใช้ บางครั้งห้องสมุดก็มีบริการด้านโสตทัศนอุปกรณ์ เช่น แผ่นเสียง เทป วีดีโอ เป็นต้น

4) การเงินและงบประมาณ เป็นส่วนที่ห้องสมุดได้รับการสนับสนุนจากสถานศึกษา ซึ่งจะได้ทั้งเงินงบประมาณ และเงินนอกงบประมาณ ซึ่งจะได้รับการจัดสรรมาเล็กน้อย ขึ้นอยู่กับจำนวนนักเรียนนักศึกษา ความจำเป็นที่จะต้องใช้จ่ายเงิน ซึ่งอาจไม่เพียงพอแก่การจัดซื้อหนังสือ ซึ่งสถานศึกษาควรใช้วิธีการอื่น ๆตามความเหมาะสม

5) บุคลากรห้องสมุด จะประกอบด้วย บรรณารักษ์ หรือหัวหน้างานห้องสมุด ผู้ช่วยบรรณารักษ์ เจ้าหน้าที่บริการ ตลอดจนพนักงานเก็บหนังสือและทำความสะอาด อาจมีนักเรียนนักศึกษาช่วยตามความจำเป็น

6) การดำเนินงานห้องสมุด เป็นงานในหน้าที่ของหัวหน้างานห้องสมุดหรือ

บรรณารักษ์ร่วมกับเจ้าหน้าที่ห้องสมุดในการปฏิบัติ เพื่อให้ห้องสมุดสามารถดำเนินการไปด้วยดี ซึ่งจะมียางต่าง ๆ คือ การสำรวจหนังสือเก่า การจัดหาหนังสือและวัสดุต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง การประชาสัมพันธ์ การสำรวจหนังสือ การทำบัตรรายการ และการทำรายงานเพื่อให้เป็นประโยชน์แก่การประเมินผล

อาจสรุปได้ว่า ห้องสมุดโรงเรียนควรมีสถานที่ที่เหมาะสม มีหนังสือ สิ่งพิมพ์ และวัสดุอุปกรณ์ต่างๆที่เกี่ยวข้องอย่างครบครันและเพียงพอต่อความต้องการของผู้รับบริการ จัดให้มีการอำนวยความสะดวกในการใช้บริการ เช่น เครื่องมือในการค้น ตลอดจนต้องจัดให้มีบรรณารักษ์และเจ้าหน้าที่บริการเพื่อให้บริการและให้คำปรึกษาแนะนำแก่ผู้ใช้ห้องสมุดด้วย

6.2.2 แหล่งเรียนรู้นอกโรงเรียน

สุวิทย์ มูลคำ และ อรทัย มูลคำ (2545) ได้อธิบายถึงแหล่งเรียนรู้นอกโรงเรียนว่า หมายถึงแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ในชุมชนและธรรมชาติ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

แหล่งเรียนรู้ในชุมชนหมายถึง

- 1) สถาบันของชุมชนที่มีอยู่แล้วในชีวิตและการทำมาหากินในชุมชน เช่น วัด โบสถ์ วิหาร ศาลาการเปรียญในวัด ตลาด ร้านขายของ ล้าคลอง ป่า ฯลฯ
- 2) สถานที่หรือสถาบันที่รัฐและประชาชนจัดตั้งขึ้น เช่น อุทยานการศึกษาในวัด และในชุมชน ศูนย์ศิลปาชีพ ศูนย์หัตถกรรมชุมชน หอสมุด ฯลฯ
- 3) สื่อเทคโนโลยีที่มีอยู่ในโรงเรียนและชุมชน เช่น วิทยุทัศน์ ภาพสไลด์ โปรแกรมสำเร็จรูป ภาพยนตร์ หุ่นจำลอง ของจริง ฯลฯ
- 4) สื่อเอกสารสิ่งพิมพ์ต่างๆ ที่มีอยู่ในโรงเรียนและชุมชน เช่น หนังสือ สารานุกรม วารสาร ตำรายาพื้นบ้าน ฯลฯ
- 5) บุคคลที่มีความรู้ด้านต่างๆ ในชุมชน เช่น ผู้นำทางศาสนา เกษตรกร ศิลปิน ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน ฯลฯ

แหล่งเรียนรู้ในธรรมชาติหมายถึง

- 1) สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ เช่น ภูเขา แม่น้ำ ป่าไม้ ต้นไม้ สวน ไร่นา ดิน หิน ททราย ฯลฯ
- 2) มนุษย์และสัตว์ต่างๆ เช่น บุคคลต่างๆ และสัตว์ทุกชนิด เป็นต้น

6.3 หลักการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้

สำนักงานปฏิรูปการศึกษา (2545 อ้างถึงในธีระ ฤกษ์เจริญ, 2546 : 74) ได้เสนอแนวทางในการดำเนินงานด้านการส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้แก่สถานศึกษาเอาไว้ดังนี้

1) จัดให้มีแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาให้พอเพียงและสอดคล้องกับการจัดกระบวนการเรียนรู้

2) ส่งเสริมให้ครูและผู้เรียนได้ใช้แหล่งเรียนรู้ ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้

นวลจิตต์ เขาวงกิตพิงส์ (2545 : 10) ได้เสนอแนะเกี่ยวกับหลักการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้เอาไว้ที่น่าสนใจว่า สถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องของควรส่งเสริมให้เกิดมีแหล่งเรียนรู้ในลักษณะต่างๆ ขึ้นในชุมชนโดยทั่วไปเป็นจำนวนมาก และหลายลักษณะ รวมถึงการพัฒนาคุณภาพของแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ ให้บริการสังคมแห่งการเรียนรู้ได้ดีมากขึ้น แหล่งเรียนรู้ดังกล่าว ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ สวนพฤกษศาสตร์ วนอุทยานแห่งชาติ ศูนย์ฝึกอบรม อาชีพ และอื่นๆ บุคลากรของสถานศึกษาควรมีบทบาทช่วยสนับสนุนรัฐและชุมชนในกิจกรรมดังกล่าว โดยการร่วมแสดงความคิดเห็น หรือริเริ่มขอความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่มีลักษณะแตกต่างออกไป และในขณะเดียวกันก็ควรจัดประสบการณ์หรือกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ประโยชน์จากแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า เป็นการเปลี่ยนเจตคติของผู้เรียนต่อการเรียนรู้เฉพาะในห้องเรียน เป็นการรับรู้ว่าการเรียนรู้นั้นเกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่ เป็นการปลูกฝังวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ ในขณะเดียวกันก็เป็นการปลูกฝังนิสัยของการบำรุงรักษาสมบัติที่เป็นสาธารณะ ทุกคนร่วมกันเป็นเจ้าของและบำรุงรักษา ครูควรเริ่มต้นจากการสำรวจให้รู้ก่อนว่า ในชุมชนที่อยู่มีแหล่งเรียนรู้อะไรบ้าง แหล่งเรียนรู้อาจเป็นสถานที่ เป็นวัตถุ สิ่งไม่มีชีวิตหรืออาจเป็นบุคคลที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นก็ได้ การปฏิบัติเช่นนี้ ยังมีผลต่อการสร้างความรู้สึกรัก ความรัก และความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเองให้กับผู้เรียนด้วย

7. งานวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

7.1 ความหมายของการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

การวิจัยในหน่วยงานปฏิบัติอย่างสถานศึกษาเป็นเรื่องที่ได้รับความตระหนักและความสนใจของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเป็นอย่างมากในปัจจุบัน เพราะในยุคโลกาภิวัตน์จำต้องดำเนินการโดยใช้ข้อมูลสารสนเทศมาก จึงจะนำไปสู่ความสำเร็จ

ในระดับโรงเรียนจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริหารโรงเรียน ครู นักเรียน และบุคลากรฝ่ายต่าง ๆ จะต้องแสวงหาแนวทางและวิธีการ เพื่อพัฒนาการบริหารจัดการ การสอนและการเรียน ซึ่งจำต้องอาศัยแนวทางการวิจัยเป็นหลัก

ในเรื่องนี้ รุ่ง แก้วแดง (2545 อ้างถึงใน ธีระ รุญเจริญ, 2546 : 133) ได้กล่าวว่า “บทบาทใหม่ที่สำคัญมากอีกประการหนึ่ง ซึ่งไม่มีตำราที่ไหนในโลกกำหนดไว้คือ มาตรา 30 ซึ่ง

กำหนดไว้ชัดเจนว่า สถานศึกษาต้องพัฒนากระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ ส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถ “วิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้” ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา” “ฉะนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาต้องส่งเสริมให้ครูทุกคนทำการวิจัยในชั้นเรียน เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน” ดัง พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไข พ.ศ. 2545 ที่กล่าวว่า “ให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา”

สำหรับความหมายของการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้มีผู้ให้ความหมายเอาไว้ดังนี้

สุวิมล ว่องวานิช (2545 : 1) อธิบายว่า การวิจัยเป็นวิธีการที่ใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ในการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อความรู้ใหม่ ๆ ความรู้จากการวิจัยจึงเป็นความรู้ที่มีคุณภาพ เรียกว่า การวิจัยให้ข้อมูลที่มีคุณภาพ

ขณะที่สัมมา รุณิธย์ (2546 : 15) กล่าวว่า การวิจัยเป็นการค้นคว้าอย่างมีระบบแบบแผน มีจุดมุ่งหมายเฉพาะและมีความน่าเชื่อถือในผลการศึกษาที่ได้รับ

สวนบุญชม ศรีสะอาด (2546 : 9) ได้กล่าวโดยสรุปว่า การวิจัยเป็นการใช้ปัญญาของมนุษย์เพื่อให้ได้รู้ความจริง เกิดความเข้าใจ ช่วยในการแก้ปัญหา ปรับปรุงพัฒนางานบุคคลหรือกลุ่มบุคคล

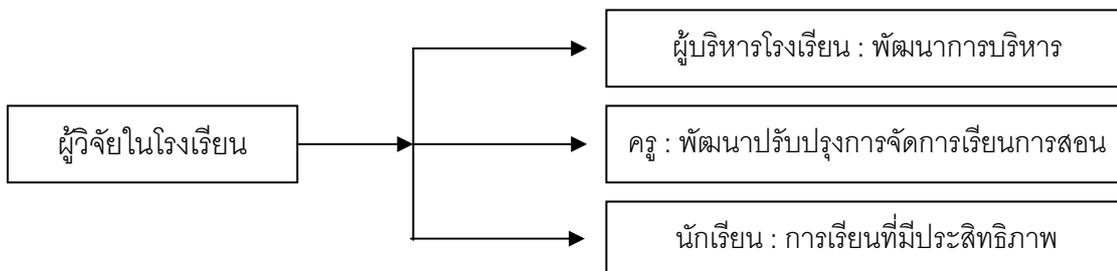
สรุปได้ว่า การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษามีหมายถึง การนำกระบวนการวิจัยเข้ามาศึกษาหาความจริงอย่างเป็นระบบเพื่อช่วยแก้ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในการจัดการศึกษา และช่วยพัฒนาความรู้ความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรของสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ อันจะทำให้การจัดการศึกษาของสถานศึกษามีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

7.2 จุดหมายของการวิจัยในโรงเรียน

ธีระ รุญเจริญ (2546 : 136) ได้กล่าวถึงจุดหมายของการวิจัยในโรงเรียนว่า การวิจัยในโรงเรียนควรตั้งอยู่บน 3 ประการหลัก ดังต่อไปนี้

- 1) เพื่อแสวงหาแนวทางและเทคนิควิธีการในการบริหารจัดการตามภารกิจของโรงเรียน
- 2) เพื่อแสวงหาเทคนิคและวิธีการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับธรรมชาติและศักยภาพของนักเรียน
- 3) เพื่อทำให้การเรียนรู้ที่มีหลักการและเหตุผลด้วยตนเอง ซึ่งจะนำไปสู่ความรู้จักชะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์คือ เก่ง ดี และมีความสุข

ดังนั้นการทำวิจัยในโรงเรียนจึงมีไม่แค่การทำวิจัยในชั้นเรียนของครูผู้สอนเท่านั้น แต่ยังรวมถึงทุกคนที่เกี่ยวข้องสามารถนำหลักการวิจัยมาแก้ปัญหา พัฒนาความรู้ความสามารถตามบทบาทและหน้าที่ของตัวเอง ดังภาพประกอบ 2

ภาพประกอบที่ 2 ผู้วิจัยและจุดหมายการวิจัยในโรงเรียน

ที่มา : ธีระ รุญเจริญ (2546 :136)

7.3 การวิจัยและพัฒนาในโรงเรียน

7.3.1 แนวความคิดพื้นฐาน

โดยปกติการวิจัยในโรงเรียนเป็นการวิจัยสถาบัน ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยลักษณะการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ซึ่งในเรื่องนี้ ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน ได้บรรยายสรุป ณ สถาบันวิจัยจุฬาภรณ์ (13 มกราคม 2546) ซึ่งสรุปเป็นกรอบความคิดได้ดังนี้

- 1) การศึกษามีความสำคัญสูงสุดต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศ
 - 1.1) กระบวนการเรียนรู้เพื่อความรู้เชิงบูรณาการของบุคคลและสังคม
 - 1.2) การสร้างสรรค์วงจรความก้าวหน้าทางวิชาการและการสร้างองค์ความรู้
- 2) การปฏิรูปการศึกษามุ่งให้เกิดประโยชน์ต่อประเทศชาติดังนี้
 - 2.1) พัฒนาคุณภาพของคนไทย ให้เป็นปัจจัยนำของการพัฒนาพึ่งตนเองได้ แข่งขันได้
 - 2.2) สร้างองค์ความรู้เพื่อใช้เป็นฐานของการพัฒนาประเทศ
- 3) การพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพื่อการพัฒนาคุณภาพคนไทย
- 4) บทบาทของการวิจัยสถาบัน
 - เพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา
 - 4.1) การวิจัยหลักสูตร (Curriculum Research)

4.2) การวิจัยการสอน (Research on Teaching) หรือ (Classroom Research)

4.3) การวิจัยนโยบายและการบริหาร (Administrative and Policy Research)

4.5) การวิจัยเชิงประเมิน (Evaluative Research)

5) ยุทธศาสตร์การสร้างพลังปัญญาและองค์ความรู้ด้านการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

5.1) การส่งเสริมการวิจัยและพัฒนา (Research and Development)

ก เพื่อนำผลมาใช้พัฒนาคุณภาพการศึกษา

ข เพื่อสร้างศาสตร์ด้านการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

5.2) การผลิตและพัฒนานักวิจัยด้านการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

5.3) การสนับสนุนเพื่อให้เกิดการวิจัยด้านการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

ก หน่วยงานที่รับผิดชอบ... พหุภาคี

ข เงินทุนการวิจัยและพัฒนา

5.4) การนำผลงานวิจัยมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

7.3.2 หลักการทั่วไปในการวิจัยและพัฒนา

หลักการทั่วไปในการดำเนินการวิจัยและพัฒนาในโรงเรียนควรมีดังนี้ (ธีระ รุญเจริญ, 2545 : 141)

1) เลือกเรื่องที่มีเนื้อหาสาระสอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของโรงเรียน โดยยึดเรื่องที่เกิดประโยชน์ต่อนักเรียนก่อน

2) ดำเนินการวิจัยและพัฒนาเป็นคณะเป็นทีมทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน

3) วางระบบการวิจัยโดยใช้โครงการและใช้เทคนิควิธีการที่เหมาะสม

4) ติดตามและปรับปรุงแก้ไขเป็นระยะ ๆ

7.4 บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนกับการวิจัยในโรงเรียน

นโยบายการให้โรงเรียนมีการดำเนินการวิจัยภายในเป็นนโยบายค่อนข้างใหม่ ผู้บริหารโรงเรียน ครู และบุคลากรอื่นจำเป็นต้องให้ความสนใจ และพัฒนาศักยภาพของตนเองให้มีความรู้ ความเข้าใจ และความสามารถในการวิจัย เพื่อจะทำให้นโยบายประสบความสำเร็จ และนำไปสู่ภารกิจของโรงเรียนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ดังนั้นงานวิจัยในโรงเรียนจะเกิดขึ้นได้อย่างมี

ประสิทธิภาพก็ต่อเมื่อผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องเห็นความสำคัญและเป็นแบบอย่างที่ดีให้
ผู้ใต้บังคับบัญชา

ธีระ ฤกษ์เจริญ (2546 : 136-137) ได้เสนอแนะว่า ผู้บริหารโรงเรียนซึ่งเป็นผู้นำที่มีความ
สำคัญต่อโรงเรียนอย่างยิ่ง จึงควรมีบทบาทเกี่ยวกับการวิจัยในโรงเรียน ดังนี้

7.4.1 ฐานะผู้นำการวิจัย

1) สร้างบรรยากาศการวิจัยในโรงเรียน โดย

1.1) กำหนดให้การวิจัยเป็นนโยบายที่สำคัญอย่างหนึ่งของโรงเรียน

ของโรงเรียน

1.2) จัดนิทรรศการและเผยแพร่งานวิจัยของครูและนักเรียน

2) จัดให้มีหน่วยงานและคณะกรรมการวิจัยประจำโรงเรียน

3) จัดหาทุนการวิจัย โดยการจัดทำงบประมาณประจำปีและแสวงหา
แหล่งทุนต่าง ๆ มาใช้

ดียิ่งขึ้น

4) จัดการฝึกอบรมการวิจัยให้แก่ครู เพื่อนำไปใช้วิจัยในชั้นเรียนให้

5) ส่งบุคลากรไปร่วมศึกษาอบรม และกิจกรรมการวิจัยเท่าที่โอกาส
อำนวยและให้นำมาเสนอเผยแพร่แก่บุคลากรอื่น

6) จัดดำเนินการวิจัยโดยตนเอง อย่างน้อยเข้าร่วมเป็นผู้วิจัยในโครงการ
การวิจัยต่างๆ

7) ให้รางวัลในรูปแบบต่าง ๆ แก่ครูและนักเรียนที่มีผลการวิจัยดี

7.4.2 ฐานะนักวิจัย

1) พัฒนาศักยภาพตนเองในการวิจัย โดยการศึกษาต่อระดับสูง
ขึ้น หรือเข้าร่วมฝึกอบรมการวิจัยอย่างต่อเนื่อง

2) เป็นหัวหน้าโครงการวิจัยเกี่ยวกับการบริหารและการจัดการ
ศึกษา อย่างน้อยร่วมเป็นผู้วิจัย

3) เสนอผลการวิจัยทั้งในด้านเอกสารและการนำเสนอผลการวิจัย
ในการประชุมทางวิจัย (Symposium)

8. งานส่งเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็งทางวิชาการ

8.1 ความหมายของชุมชน

ประเวศ วะสี (อ้างถึงใน วิจิต นันทสุวรรณ และจำนงค์ แรกพินิจ, 2546) ได้ให้ความหมายและความสำคัญของชุมชนไว้ว่า ชุมชน คือ การที่คนจำนวนหนึ่ง มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ ความเป็นชุมชนมีพลัง มีศักยภาพสูงในการแก้ปัญหา ทั้งทางเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และการเมือง ชุมชนที่เข้มแข็งจะก่อให้เกิดการพัฒนาทุกด้าน การศึกษาจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาชุมชน

8.2 การส่งเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็งทางวิชาการ

เจตนารมณ์ของรัฐตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดให้สถานศึกษา ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน (มาตรา 29) ดังนี้

- 1) ร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น
- 2) จัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร รู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ หาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนาระหว่างชุมชน

สำนักงานปฏิรูปการศึกษา (2545 อ้างถึงใน ธีระ รุญเจริญ, 2546 : 74) ได้เสนอแนะขอขยายดำเนินของสถานศึกษาในการส่งเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็งทางวิชาการเอาไว้ดังนี้

- 1) ดำเนินการเสริมความรู้และประสบการณ์ให้กับชุมชน โดยร่วมมือกับบุคคล ชุมชน องค์กร หน่วยงานและสถาบันทางสังคมอื่น

ส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนสามารถเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการโดยร่วมมือกับบุคคล ชุมชน องค์กร หน่วยงานและสถาบันทางสังคมอื่น

- 2) สนับสนุนและช่วยเหลือให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ระหว่างชุมชน โดยร่วมมือกับบุคคล ชุมชน องค์กร หน่วยงานและสถาบันทางสังคมอื่น

สำหรับองค์กรชุมชน วิจิต นันทสุวรรณ และจำนงค์ แรกพินิจ (2546) ได้อธิบายถึงการส่งเสริมความเข้มแข็งทางวิชาการของชุมชนไว้ดังนี้

- 1) องค์กรชุมชนหรือองค์กรชาวบ้าน เกิดจากการแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ และทรัพยากรระหว่างคนภายใต้กระบวนการเรียนรู้ที่ชุมชนจัดขึ้น ผ่านทางกิจกรรมต่าง ๆ เช่น

การอบรมทรัพย์สิน การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ธุรกิจ และอุตสาหกรรมชุมชน เป็นต้น ในอีกแง่หนึ่ง องค์การชุมชนจึงมีฐานะเป็นองค์การจัดการทรัพยากรของชุมชน และการจัดการขององค์กรนี้จะเป็น บ่อเกิดของประสบการณ์และความรู้ใหม่ ทำให้กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเกิดขึ้นได้ต่อเนื่องไม่ จบสิ้น

2) เครือข่ายการเรียนรู้ ถือเป็นการเรียนรู้ที่ช่วยให้ชุมชนเข้มแข็งขึ้นและรู้เท่าทันการ เปลี่ยนแปลงภายนอก ซึ่งต้องอาศัยความรู้และบทเรียนที่หลากหลายจากองค์กรอื่นเข้ามา ประยุกต์ใช้ มีการไปมาหาสู่กันระหว่างชุมชนหรือองค์กรชุมชน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2539 : 19-21 อ้างถึงใน ไพรัช อรรถ กามานนท์ และ มัทนา โชควรวัฒนกร, 2545 : 41) ได้อธิบายถึงผลการศึกษาเกี่ยวกับ การให้ ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยการจัดกระบวนการเรียนรู้ภายใน ชุมชน จากรายงานการศึกษาวิถีชีวิตของชุมชน : แนวคิดสำคัญของการจัดกระบวนการเรียนรู้ชุมชน พบว่า การจัดกระบวนการเรียนรู้ชุมชนตั้งอยู่บนกระบวนการที่ว่า “ชีวิตความเป็นอยู่ของ ชาวบ้านในชุมชนและชนบทโดยทั่วไปประกอบอาชีพทางการเกษตร ประสบการณ์ของชาวบ้าน และชุมชนจึงใกล้เคียงกัน และฐานะทางเศรษฐกิจก็ไม่แตกต่างกันมากนัก ตลอดจนจิตใจที่ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เอื้ออาทรต่อกันพื้นที่หนึ่งและเพื่อนบ้าน ส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้าน และชุมชนเหล่านี้อยู่ในฐานะเท่าเทียมกัน ซึ่งจะส่งผลให้การรวมตัวของชาวบ้านและชุมชนในการ แสวงหาทางออกร่วมกันเกิดขึ้นได้ไม่ยากนัก” ดังนั้น ความเข้มแข็งทางวิชาการของชุมชน องค์กรชุมชนสามารถถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนกันได้หากมีความร่วมมือกันระหว่างสถานศึกษา และกับองค์กรชุมชน ในลักษณะสถานศึกษาเข้าไปร่วมกิจกรรมขององค์กรชุมชน เป็นผู้ ประสานงาน หรือในลักษณะของการนำเอาองค์กรชุมชนมาเข้าร่วมกิจกรรมของสถานศึกษา

อาจสรุปได้ว่า การสร้างความเข้มแข็งทางวิชาการให้แก่ชุมชนเป็นหน้าที่อย่างหนึ่ง ของสถานศึกษา เพราะเมื่อใดที่ชุมชนมีความเข้มแข็งทางวิชาการ จะส่งผลให้ชุมชนสามารถเข้า มามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังที่ รุ่ง แก้วแดง (2546 : 175) กล่าวว่า เจตนารมณ์ของ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ มุ่งให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับชุมชน ซึ่งชุมชนเป็นทั้งผู้ให้ ทรัพยากร และเป็นผู้รับผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

8.3 บทบาทของผู้บริหารต้องงานส่งเสริมความเข้มแข็งทางวิชาการแก่ชุมชน

ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จของสถานศึกษา คือ ศักยภาพของผู้บริหาร สถานศึกษา หมายถึง ผู้บริหารจะต้องมีความรู้ มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีภาวะผู้นำ โดยเฉพาะ

อย่างยิ่งความเป็นผู้นำทางวิชาการ มีความเป็นประชาธิปไตย มีมนุษยสัมพันธ์กับทุกคน เป็นนักประสานงานที่ดี บริหารแบบมีส่วนร่วม มีความรู้เรื่องเทคโนโลยีสารสนเทศ ครองตนดี มีความซื่อสัตย์ และโปร่งใส

นอกจากคุณสมบัติของผู้บริหารสถานศึกษาที่กล่าวไว้ข้างต้น กอร์ดัน (Gorton, 1983 อ้างถึงในมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา, 2544 : 36) กล่าวไว้ว่า บทบาทสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษาประการหนึ่ง คือภารกิจด้านสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ได้แก่ เป็นผู้กำหนดนโยบายและมาตรการให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสถานศึกษา จัดให้บุคลากรได้เข้าร่วมกิจกรรมชุมชน เป็นตัวแทนของสถานศึกษาในกิจกรรมของชุมชน ตลอดจนจัดบริการต่าง ๆ แก่ชุมชน

กระทรวงศึกษาธิการ (2542 : 6) ได้นำเสนอบทบาทของผู้บริหารในการให้การสนับสนุนและพัฒนาชุมชนเอาไว้ดังนี้

- 1) ทำให้ประชาชนมีความนับถือตนเอง และมีความมั่นใจในตนเอง
 - 2) ทำให้ประชาชนสามารถตัดสินใจและวางแผนได้ด้วยตนเอง
 - 3) ต้องแน่ใจว่าประชาชนมีข้อมูลสารสนเทศ ได้รับโอกาสและทรัพยากรอย่างเพียงพอ
 - 4) ส่งเสริมระบบเปิด และกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทั้งหมดของชุมชนนั้น
 - 5) ทำให้ประชาชนมีวิธีการของตัวเองในการวางแผนและติดตามความก้าวหน้าในการดำเนินงาน
 - 6) สนับสนุนให้ประชาชนเอาชนะอุปสรรค และก่อให้เกิดการเรียนรู้จากการกระทำด้วยตนเอง
 - 7) รางวัลความสำเร็จที่ประชาชนได้รับ คือ การส่งเสริมให้ทำในสิ่งที่ดีที่สุด
- สรุปได้ว่า ภารกิจด้านการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนของผู้บริหาร เป็นภารกิจที่สำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาและส่งเสริมความเข้มแข็งทางวิชาการให้แก่ชุมชน เมื่อใดที่ผู้บริหารสถานศึกษาและสถานศึกษามีความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน เมื่อนั้น โอกาสที่สถานศึกษาจะเข้าไปดำเนินกิจกรรมตามนโยบายและแผนการดำเนินงานของสถานศึกษาต่อชุมชนย่อมมีโอกาสประสบความสำเร็จมากขึ้น

โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

1. ความเป็นมาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ได้เริ่มเข้าสู่ประเทศไทยตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา โดยมีจุดเริ่มต้นแถบภาคใต้ของประเทศไทยปัจจุบัน มีการอบรมสั่งสอนและเผยแพร่ศาสนาอิสลามจนเป็นที่ยอมรับว่า บัตตานีเป็นศูนย์กลางของการศึกษาศาสนาอิสลามในภูมิภาคเอเชีย ผู้ที่มีความรู้ทางด้านศาสนาอิสลาม จะได้รับการยกย่องให้เป็น “โต๊ะครู” โดยที่โต๊ะครูจำนวนมาก จะทำการสอนศาสนาอิสลามในสถาบันของตนเรียกว่า “ปอเนาะ” ต่อมาในปี พ.ศ. 2503 กระทรวงศึกษาธิการและส่วนราชการที่เกี่ยวข้องได้จัดประชุมสัมมนาเพื่อให้ “ปอเนาะ” จดทะเบียนและแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์ ตาม พ.ร.บ. โรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2497 ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการได้ให้การส่งเสริมและอุดหนุนโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามหรือโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามตลอดมานับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2509

ปัจจุบันโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามเป็นโรงเรียนประเภทหนึ่งตามพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2525 ที่ได้บัญญัติโรงเรียนเอกชนออกเป็น 4 ประเภทคือ โรงเรียนเอกชนประเภทสามัญศึกษา โรงเรียนเอกชนประเภทนอกระบบ โรงเรียนเอกชนประเภทอาชีวศึกษาและโรงเรียนเอกชนประเภทนโยบายพิเศษ ซึ่งโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามถูกจัดอยู่ในโรงเรียนเอกชนสังกัดกองโรงเรียนนโยบายพิเศษตามมาตรา 15 (1) และมาตร 15 (2) แห่งพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน ซึ่งแปรสภาพมาจากโรงเรียน “ปอเนาะ” ที่ในปัจจุบันได้รับการช่วยเหลือจากรัฐบาล และสามารถพัฒนาตนเองจนสามารถจัดการเรียนการสอนแบบชั้นเรียนได้ทั้งวิทยาศาสตร์และสามัญ โดยผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการบริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในปัจจุบันประกอบด้วย ผู้รับใบอนุญาต ผู้จัดการและครูใหญ่ ซึ่งบุคคลเหล่านี้จะทำหน้าที่บริหารงานด้านต่างๆของโรงเรียนไม่ว่าจะเป็นงานบริหารทั่วไป งานวิชาการ งานการเงิน และงานบุคคล

2. ความสำคัญของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามต่อการจัดการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีบทบาทสำคัญในการแบ่งเบาภาระของรัฐบาลในด้านการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนชาวไทยมุสลิมตลอดมานับตั้งแต่ในยุคสมัยที่มีการจัดการเรียนการสอนแบบ “ปอเนาะ” เรื่อยมาจนกระทั่งได้รับการจดทะเบียนและแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์ ตาม พ.ร.บ. โรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2497 และในที่สุด

ก็ได้รับการพัฒนามาจนเป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในยุคปัจจุบัน ซึ่งตลอดเวลาที่ผ่าน
มาโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามได้ทำให้ชาวมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้ศึกษา
เล่าเรียนมากขึ้น จบการศึกษาแล้วได้เรียนต่อในระดับอุดมศึกษามากขึ้น

อาจสรุปได้ว่า โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัด
การศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งประชากรส่วนใหญ่
เป็นชาวมุสลิม และมีความศรัทธาต่อศาสนาอิสลามอย่างมาก การดำเนินชีวิตจึงอยู่ในกรอบแห่ง
ศาสนาอิสลามอย่างเคร่งครัด ดังนั้นเยาวชนมุสลิมส่วนใหญ่จึงต้องได้รับความรู้พื้นฐานทางด้าน
การศรัทธาและศาสนบัญญัติ เพื่อจะได้เติบโตเป็นมุสลิมที่ดีตามเจตนารมณ์ของศาสนา และด้วย
เหตุนี้เองโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจึงเป็นทางเลือกอันดับแรกของชาวมุสลิมในสาม
จังหวัดชายแดนภาคใต้ตลอดมา

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ค้นคว้าศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงาน
วิชาการในสถานศึกษาระดับขั้นพื้นฐาน และการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนา
อิสลาม ซึ่งพอจะสรุปได้ดังนี้

เสริมวิทย์ นิลรัตน์ (2535 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของผู้จัดการ
โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ในเขตการศึกษา 2 พบว่า ผู้จัดการโรงเรียนเอกชนสอน
ศาสนาอิสลาม ในเขตการศึกษา 2 ปฏิบัติงานการบริหารโรงเรียนอยู่ในระดับปานกลาง
และผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ให้ข้อเสนอแนะว่า ผู้จัดการโรงเรียนไม่เข้าใจหลักการบริหาร
โรงเรียน ขาดบุคลากรปฏิบัติงาน และขาดอุปกรณ์การเรียนการสอน ตลอดทั้งอาคารสถานที่ที่
จำเป็น จึงควรแก้ไขด้วยการจัดฝึกอบรมหลักสูตรการบริหารโรงเรียนให้ผู้จัดการโรงเรียนและ
ครูใหญ่ และรัฐควรสนับสนุนงบประมาณเพิ่มมากขึ้น

โนรี ใจใส และคณะ (2536 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของ
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม เขตการศึกษา 2 และ 3 ปี
การศึกษา 2535 พบว่า วิชาวิทยาศาสตร์ นักเรียนทั้งเขตการศึกษา 2 และ 3 มีผลสัมฤทธิ์
ค่อนข้างต่ำ คือส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง ค่อนข้างต่ำ ควรปรับปรุง ส่วนด้านการคิดและการ
แก้ปัญหา อยู่ในระดับที่ต้องปรับปรุงมากที่สุด

จิตรลดา จตุรนต์รพี (2539 : บทคัดย่อ) การศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงานวิชาการระดับมัธยมศึกษาตอนต้นตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า

- 1) ด้านการวางแผนงานวิชาการ มีการจัดระบบบริหารงานวิชาการ โดยกำหนดแผนงาน โครงการไว้ในแผนปฏิบัติการของโรงเรียน
- 2) ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ จัดให้มีเอกสารหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) จัดให้บุคลากรทำความเข้าใจหลักสูตร โดยส่งครูเข้ารับการอบรม สัมมนา มีการติดตามและประเมินผลของการใช้หลักสูตรโดยการประเมินคุณภาพนักเรียน
- 3) ด้านการจัดการเรียนการสอน มีการจัดแผนการเรียนโดยพิจารณาจากหลักสูตร จัดตารางสอนโดยการทำตารางสอนรวมและแยกชั้น
- 4) ด้านสื่อการสอน มีการส่งเสริมการผลิตสื่อการสอนโดยการอบรม สัมมนา มีการจัดศูนย์บริการสื่อการเรียนการสอน และมีการดูแลบำรุงรักษาและซ่อมแซมสื่อการสอน

บุญเสริม เพ็งหมาน (2541 :บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถการปฏิบัติงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดยะลา ผลการวิจัยพบว่า

- 1) ความสามารถในการปฏิบัติงานวิชาการในองค์ประกอบงานด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ งานการเรียนการสอน งานวัสดุ งานห้องสมุด งานนิเทศภายใน งานอบรมทางวิชาการ ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดยะลา โดยภาพรวมและแต่ละองค์ประกอบอยู่ในระดับปานกลาง
- 2) ความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถการปฏิบัติงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนประถมศึกษา โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์กันในทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .7830 เมื่อวิเคราะห์เป็นรายกลุ่มประชากร พบว่า ความสามารถการปฏิบัติงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนมีความสัมพันธ์กันในทางบวกกับกลุ่มทักษะวิชาภาษาไทย วิชาคณิตศาสตร์ และกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ทุกกลุ่มประชากรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .3072 , .8635 , .7397 ตามลำดับ

บุญมี แก้วห้าประการ (2540 :บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการปฏิบัติงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดตรัง จากกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอน รวมทั้งสิ้น 244 คน ผลการศึกษาพบว่า

1) ระดับการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียนโดยรวม อยู่ในระดับมากและการปฏิบัติงานวิชาการส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก ยกเว้นงานหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ งานวัสดุประกอบหลักสูตร และสื่อการเรียนการสอน ที่ปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลาง

2) ระดับการปฏิบัติงานวิชาการของผู้บริหารงานโรงเรียน เมื่อพิจารณาเป็นรายการกิจกรรมวิชาการ คืองานวัดและประเมินผล งานการวางแผนและกำหนดวิธีการดำเนินการ มากเป็นลำดับหนึ่งและสอง ตามลำดับ และงานวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนเป็นลำดับสุดท้าย

3) ระดับการปฏิบัติงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน ตามทัศนะของผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอน ที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานแตกต่างกัน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือ ข้าราชการครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานมากกว่า 5 ปี มีทัศนะต่อการปฏิบัติงานวิชาการในงานหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ งานการเรียนการสอน งานวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน งานส่งเสริมการสอน งานห้องสมุด และงานประชุมอบรมทางวิชาการสูงกว่า ข้าราชการครูที่มีประสบการณ์ทำงานน้อยกว่า 3 ปี และ 3 – 5 ปี

4) ระดับการปฏิบัติงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน ตามทัศนะของผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอนที่อยู่ในโรงเรียนขนาดแตกต่างกัน เมื่อพิจารณาโดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน

5) ระดับการปฏิบัติงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน ตามทัศนะของผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอนที่ตำแหน่งต่างกัน เมื่อพิจารณาโดยรวมไม่แตกต่างกัน แต่รายด้านแตกต่างกันคือผู้บริหารโรงเรียนมีทัศนะต่อการปฏิบัติงานด้านวิชาการ งานวัดและประเมินผล งานห้องสมุดและงานนิเทศการศึกษา สูงกว่าครูผู้สอน

เฉลิมชัย อาคาสวรรณ (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการปฏิบัติงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนที่ได้รับรางวัลชนะเลิศการจัดกิจกรรมวันประถมศึกษาแห่งชาติ จำนวน 233 คน พบว่า

1) การปฏิบัติงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อจำแนกตามขอบข่ายงานมีงานการเรียนการสอน งานวัดและประเมินผล งานห้องสมุด อยู่ในระดับมาก ส่วนงานอื่นอยู่ในระดับปานกลาง

2) ครูผู้สอนที่มีเพศและประสบการณ์ทำงานต่างกัน มีทัศนะต่อการปฏิบัติงาน

วิชาการของผู้บริหารโรงเรียน โดยรวมไม่แตกต่างกัน ส่วนครูที่ปฏิบัติงานอยู่ในโรงเรียนที่มีขนาดแตกต่างกัน มีทัศนคติต่อการปฏิบัติงานวิชาการไม่แตกต่างกัน ยกเว้นงานห้องสมุดที่แตกต่าง

3) ในทัศนะของครูผู้สอน ผู้บริหารโรงเรียนมีปัญหาการปฏิบัติงานวิชาการในเรื่อง การขาดสื่อการเรียนการสอนมากที่สุด รองลงมาคือ วิธีวัดและประเมินผลของครูยังไม่หลากหลายและหนังสือในห้องสมุดมีน้อย

นาวาวัลย์ ปานากาแข็ง (2544 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่องคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัดภาคใต้ ผลการวิจัยพบว่า คุณภาพการศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม มาตรา 15(1) และมาตรา 15(2) ส่วนใหญ่อยู่ในระดับที่ควรปรับปรุงโดยเร่งด่วนถึงพอใช้ในทุกปัจจัยคุณภาพ และผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่า ปัญหาที่โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัดภาคใต้ประสบอยู่มากที่สุดในขณะนี้คือการไม่ปฏิบัติตามปรัชญาและเป้าหมายของโรงเรียน ปัญหาการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนไม่สอดคล้องกับปรัชญา/เป้าหมายของโรงเรียน ความต้องการของนักเรียนและชุมชน ปัญหาขาดแคลนบุคลากร ปัญหางบประมาณไม่เพียงพอ ปัญหาเกี่ยวกับผู้บริหารที่ขาดความรู้ความชำนาญในการบริหารงานด้านต่างๆ ปัญหาการติดตามดูแลความประพฤติของนักเรียนยังไม่ทั่วถึง และปัญหาที่นักเรียนบางส่วนมีผลสัมฤทธิ์ต่ำกว่าเกณฑ์ที่โรงเรียนกำหนด

นิตยา เพชรไทยพงศ์ (2545 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องการพัฒนางานวิชาการในวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ภาคใต้ ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาการบริหารงานวิชาการในวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ภาคใต้ในภาพรวมคืองานหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้มีความซ้ำซ้อนกันในบางรายวิชา สอนเนื้อหาวิชามากกว่าสอนแนวคิด การจัดการเรียนการสอนใช้วิธีการบรรยายเป็นส่วนใหญ่ อาจารย์มีเวลาเตรียมสอนน้อย เนื่องจากมีภาระงานมาก สื่อการเรียนการสอนไม่มีผู้ให้บริการอยู่ประจำห้อง การบริการยืม-คืนยังไม่เป็นระบบ งานห้องสมุด ตำราภาษาอังกฤษมีน้อยเกินไป บางเล่มเก่าเกินไป งานวัดผลและการประเมินผลการเรียนการสอนบางรายวิชาไม่ได้มีการวิเคราะห์ข้อสอบและส่งผลการเรียนล่าช้า งานนิเทศภายในอาจารย์ใหม่ยังไม่ได้รับการนิเทศอย่างเต็มที่ เนื่องจากอาจารย์ผู้นิเทศมีภาระมาก อาจารย์นิเทศบางคนเข้มงวดเกินไป ทำให้ผู้ได้รับการนิเทศเครียดและเกิดความไม่เข้าใจซึ่งกันและกัน งานพัฒนาบุคลากร อาจารย์บางคนมีภาระงานมาก ทำให้ผลงานทางวิชาการน้อย และอาจารย์มีอบรมประชุมบ่อยมาก จึงทำให้แหล่งฝึกปฏิบัติขาดอาจารย์นิเทศ

สุมาลี สังข์ไชย (2541 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ศึกษาการปฏิบัติงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนมัธยม สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 4 ผลการวิจัยพบว่า การ

ปฏิบัติงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนโดยรวมอยู่ในระดับปานกลางเมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบพบว่า การปฏิบัติงานวิชาการด้านการพัฒนาและส่งเสริมทางด้านวิชาการ ด้านการวัดผลและประเมินผลการเรียน และงานทะเบียนนักเรียน และด้านการประเมินผลทางด้านงานวิชาการอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านการวางแผนวิชาการ ด้านการบริหารงานวิชาการและด้านการจัดการเรียนการสอน อยู่ในระดับมาก และพบว่าผู้บริหารโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 4 ที่ปฏิบัติงานในงานโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน ปฏิบัติงานโดยภาพรวมและรายองค์ประกอบไม่แตกต่างกัน

เทียนชัย ธาราว์ชรสาศตร์ (2543 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดยะลาผลการศึกษาวิจัยพบว่า บุคลากรที่รับผิดชอบงานสารสนเทศในโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลางและขนาดใหญ่ นอกจากรับผิดชอบงานสารสนเทศแล้วยังต้องทำการสอนและปฏิบัติงานอื่นอีกด้วย และส่วนใหญ่ไม่เคยได้รับการพัฒนาเกี่ยวกับงานระบบสารสนเทศ

อุไร ทองด้วง (2545 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การปฏิบัติงานการประกันคุณภาพการศึกษามาตรฐานการศึกษาในโรงเรียนนาร่อง สังกัดสำนักงานประถมศึกษา จังหวัดพัทลุง ผลการวิจัยพบว่า การปฏิบัติงานการประกันคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาตามทัศนะของบุคลากรในโรงเรียนทั้งภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง และผลการเปรียบเทียบการปฏิบัติงานด้านการประกันคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนนาร่องตามทัศนะของบุคลากรที่มีตำแหน่งและปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดต่างกัน พบว่า ไม่แตกต่างกันทั้งโดยภาพรวมและรายด้าน

ละเมียด คำแหง (2547 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง สภาพและปัญหาการปฏิบัติงานการประกันคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปัตตานี ผลการวิจัยพบว่า สภาพการปฏิบัติงานการประกันคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปัตตานีที่ได้รับการประเมินภายนอกปีการศึกษา 2546 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

พนัส เจริญวงศ์ (2544 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารงานวิชาการกับการประกันคุณภาพการศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาเขตการศึกษา 12 ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานวิชาการ และการประกันคุณภาพของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 12 โดยรวมอยู่ในระดับมาก และระหว่างความเห็นของข้าราชการที่มีอายุราชการต่างกัน ที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดต่างกัน

และมีสถานภาพต่างกัน มีความแตกต่างกัน สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารงานวิชาการกับการประกันคุณภาพการศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 12 มีความสัมพันธ์

ธีระ รุญเจริญ (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง สภาพและปัญหาการบริหารและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษาในประเทศไทย พบว่า การดำเนินการตามแนวการกระจายอำนาจการบริหารมีปัญหา อุปสรรค โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยเป็นปัญหาในด้านงบประมาณและอาคารสถานที่มากที่สุด และในการสนทนากับผู้ที่ไม่ใช่ผู้อำนวยการสถานศึกษาพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาให้ความสนใจด้านวิชาการน้อยกว่าด้านอื่นๆ กอปรทั้งมีปัญหาด้านคุณธรรม จริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษามากพอสมควร ซึ่งทำให้ผู้ปฏิบัติงานว่าไหวและขาดขวัญกำลังใจ นอกจากนี้ปัญหาใช้ครูผู้สอนทำหน้าที่อื่น นอกเหนือจากการการสอนมีค่อนข้างมากทำให้กระทบกระเทือนต่อคุณภาพผู้เรียน

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาผู้วิจัยสรุปว่า การบริหารงานวิชาการเป็นกระบวนการบริหารในกิจกรรมต่างๆ ที่สถานศึกษาจัดขึ้น ซึ่งส่งผลทั้งโดยตรงและโดยอ้อมต่อผู้เรียน ถือเป็นภารกิจหลักของผู้บริหารสถานศึกษาที่ต้องตระหนักถึงความสำคัญ และผู้บริหารสถานศึกษาต้องใช้เทคนิค ความรู้ ความสามารถและหลักการบริหารต่างๆ ที่เหมาะสมเพื่อให้การบริหารงานวิชาการบรรลุจุดมุ่งหมายอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ในงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิชาการพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนข้อเสนอแนะที่พบส่วนใหญ่ คือควรจัดสรรบุคลากรให้เพียงพอต่อสถานศึกษาและควรสนับสนุนงบประมาณและสื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัยอย่างทั่วถึง